

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXII

1935

ŠTEVILKA 7/8

MISLI O NAŠEM GOSPODARSTVU

Iz poročila predsednika dr. F. Windischerja
na občnem zboru Slov. trg. društva Merkur.

Današnji časi niso všečni. Težko je priti v kako okolje, kjer ni trpkih besedi. Tudi na račun našega trgovca kot poklicanega posrednika med proizvodnjo in potrošnjo je čuti mnogo nepravičnih besedi. V času stiske in zmede se poizkuša od različnih zdravnikov, izprašanih in neizprašanih, zdraviti gospodarske bolezni. Malo teh poizkusov se je obneslo, skoro dosledno vsi poizkusi so pa slabo končali, če so izločili trgovsko delo. Celó v državah, kjer je mnogo trdne volje in navduševanja za takozvano stanovsko ureditev države, je predlansko leto od glavnega vodnika padla beseda, da je uspešno gospodarstvo nemogoče brez nepogrešnega dela poklicnega trgovca. Prepričani smo, da bo tudi pri nas prišlo pravočasno spoznanje, da dela poklicnega, izvežbanega in solidnega trgovca ni mogoče pogrešati v modernem gospodarskem življenju. Prepričani smo, da trgovska iznajdljivost tudi v težkih časih najde pot iz zadušnih sotesk.

Gospodarsko blagostanje in z njim v zvezi živahen kulturni razvoj sta nastajala v času velikega in neoviranega prometa ter razgibala izmenjave blaga in dela. Blago je šlo za visoko ceno in delo za delovnimi prilikami in boljšim zaslužkom. Doživeli smo svobodo blagovnega prometa, svobodo denarnega prometa, svobodo gibanja človeka in njegovih sposobnosti. Zadnja leta pa se je svet kakor obrnil in se vsepovsod delajo ovire in ograde svobodi človeka, blaga in denarja. Blagovne prepovedi, določanje dopustne množine blaga za uvoz v tujino, barantanje in mešetarenje med izvozom in uvozom potom dogovorov za kompenzacije, vse to doživljamo danes. Včasih gredo največje premembe tiho in bežno mimo nas, često mimo strokovnjakov neopaženo. Vse to se dela celo v velikih državah, ki so bile doslej poznane kot zastopnice svobode blaga, denarja in selitve. Preizkušeni nauki se mečejo med staro šaro in strumno korakamo v očakovske razmere, ki so bile pri nas in drugod še pred komaj 40 leti pa pri tem pozabimo, da je v tistih očakovskih časih bilo gospodarsko, politično, kulturno in socialno vse drugače pri nas in drugod. Slabi prijatelji naroda in ljudstva na vso sapo kriče, da še nikdar ni bilo tako slabo na svetu. Ustvarja se, človek ne ve, zakaj, v vsakem pogledu nerazpoloženje in tožiti slišiš ljudi, ki jim to ne gre v račun radi njih dobre konjunktüre. Težko je govoriti danes resnico, kateri se dela često iz političnega nerazpoloženja grdo krivico, ali je dejstvo, da so

pota, ki jih neizprašani gospodarski vedeži nasvetujejo, za trezno tehtajočega človeka komaj pripravna, da nam pokažejo pot v boljše čase in prilike. Slepe oči za napake in razvade, pa na drugi strani pretirani obeti in obljube vsesplošnega paradiža niso na mestu, osobito ne v krajih, v katerih je bilo treba vedno mnogo delati, mnogo varčevati in biti zelo skromen pa je pri vsem tem bilo za mogočne dele naroda premalo prostora in zaslužka. V naglici se pri nas rado pozablja, kako smo živeli, od česa živimo in moremo živeti in se le prečesto prezre, da je tudi v poljedelskem pogledu naša ožja domovina premalo oblagodarjena, da bi mogla prehraniti s svojo kmetijsko produkcijo svoje prebivalce. Naši pridi in naše cene so drugi kakor v poljedelsko obilnih krajih naše domovine. Preko dejstva, da trajno ne moreš doseči in držati visoke cene tistim predmetom in pridelkom, ki so na razpolago v preveliki množini, ni mogoče priti. V tem pogledu se zastonj trudijo najboljše glave in najboljša volja ne pride do kraja problemu. Svet se je preobrazil, žita vseh vrst, razen morda koruze, je danes že preveč v krajih, ki so ga prej kupovali in treba bo tudi v naši državi predrugačiti kmetijsko produkcijo. Premalo so zadele v živo besede, ki jih je zapisal naš zastopnik na lanski žitni konferenci v Londonu, ko se je vrnil iz konference, kjer je imel priliko doživeti sredi poklicanih zastopnikov pravo razodetje o preogromnih množinah kmetijskih pridelkov. Zdi se nam, da je tudi zelo pogrešno stališče tistih, ki lahkomisljeno pišejo proti industriji, obrtnosti in trgovini v naših krajih. Pozabljajo menda iz nepoučenosti vprašati se, kam bodo s številnim našim industrijalnim delavstvom, ako preneha dim v mnogoštevilnih naših industrijskih dimnikih. Samo za ceno enodnevnega uspeha in beganja ljudi in njih duš vendar ne kaže žagati in sekati temeljnih osnov našega gospodarskega ustroja v Sloveniji. Mesto praznih besedi ne bi škodilo zanimati se med trgovci in obrtniki, koliko škode so utrpeli z vsem svojim okoljem tudi oni, ko je prenehalo prejšnje živahno delo v premogokopih in z njimi v zvezi stoječih obratih. Dober poznavalec gospodarskih razmer doma in v tujini je danes, ko je vseh vrst industrijskega in poljedelskega blaga odveč in poceni na ponudbo pa tudi naši najbližji industrijalni sosede vsako leto še izpopolnjujejo svojo kmetijsko produkcijo, dejal, da bi tudi 100 vagonov žita ne mogli prodati več v tujino, če bi tudi ustavili vse svoje tovarniške obrate. Nepremišljeno se pri nas rado govori celo v krogih delavskih zastopnikov in njih časopisju o odpravi carinske obrambe in se pri tem pozablja na najbližje gospodarske koristi in potrebe Slovenije, ki je v kmečki produkciji premajhna in preslaba pa izgublja sedaj še tudi pri naših najboljših zaveznikih in prijateljih trg za prevažno blago, to je les, ki je odločilne važnosti za našega kmetijca, obrtnika, industrijalca in trgovca. S krilaticami se da razburjati svet in izzivati aplavz na shodih, toda ne more se preko neusmiljenih dejstev in gospodarskih izkušenj in zakonov. Lepo je prihajati z vedno novimi zahtevami, hvaležno je prirejati od časa do časa javne licitande na shodih in v časopisih za uvedbo vseh mogočih koristnih naprav, pa se pri tem nikdar ne vprašati, ali ni boljše sovražnik dobrega, ali smo

po svojem gospodarskem položaju sposobni za vse nove lepe in koristne naprave, ki jih še nimamo in so poželjne, ako medtem škripljejo osnove obstoječih naprav. Ne pozabimo, da en rod, ki je celo v krizi, ne more zmoči vsega, naš pregovor pravi, da se počasi pride daleč.

NAŠA PLAČILNA BILANCA IN DRŽAVNI DOLGOVI

Na tem mestu sem v »Trgovskem Tovarišu« prejšnja leta analiziral našo plačilno bilanco za leta 1926—1932, pri čemer so bila za leto 1932. podane bolj cinitve, ker še ni preteklo celo leto in še ni bilo treba računati s transfernim moratorijem za naše dolgove, ki je nastopil oktobra 1. 1932., in s sporazumom med našo državo in najvažnejšimi upniki, ki je bil zaključen aprila in julija leta 1933. Toda bliža se zopet termin, ko poteče transferni moratorij za naše dolgove, t. j. 15. oktober 1935 in vprašanje naših državnih dolgov postaja prav aktualno. Dnevni listi so poročali, da je naša država že izjavila svojo pripravljenost pogajati se z zastopniki upnikov in to predvsem z Association nationale des porteurs de valeurs mobilières v Parizu. Zato ne bo odveč, če se nekoliko ozremo na razvoj naše plačilne bilance v zadnjih petih letih in vprašanja naših državnih dolgov.

Vse do oktobra 1932 je naša država popolnoma v redu izpolnjevala svoje obveznosti do inozemskih državnih upnikov, čeprav je bil njen devizni položaj izredno slab. Pomisliti je treba, da smo leta 1931. izvedli stabilizacijo dinarja, torej v najslabšem času, ko je bil položaj v svetovnem gospodarstvu že slab in je kriza trkala na vsa vrata, posebno pa v Srednji Evropi. Prve tri mesece po uvedbi zakonite stabilizacije dinarja se je radi neugodnih razmer na denarnem trgu začel beg kapitala iz naše države, pred katerim so že inozemski upniki potegnili iz države velik del svojih kratkoročnih terjatev. Devizne rezerve so bile hitro potrošene. Tako je prišlo zopet do starega deviznega pravilnika z dne 9. oktobra 1931, kateremu so sledile dne 31. decembra poostritve, dne 28. marca 1932 pa ukinitve oddaje deviz ter uvedbo polaganja plačil na začasno vezane račune. Toda vključ vsemu je bil v drugi polovici leta odtok deviz izredno velik in najeti smo morali od francoske vlade posojilo 250 milj. frankov, poleg tega pa še velike devizne kredite, deloma na podlagi zastavljenega zlata. Zaradi tajinstvenosti, ki vlada pri nas v gotovih uradih in institucijah, je težko podati popolnoma točno sliko, podprto s številkami. Sploh je ta tajinstvenost, odnosno ta prepoved objavljanja gotovih stvari več škodovala kot koristila, ker so se lahko razširjale nekontrolirane vesti, katerim je vsakdo verjel rajše kot uradnim obvestilom. V vseh državah z istim političnim sistemom je pač tako.

V svrhu pregleda razvoja naše plačilne bilance navajamo najprej kronološki pregled razvoja:

Dne 8. maja 1931 smo sklenili pogodbo za posojilo 1.025 milj. frankov, ki bo emitirano na raznih svetovnih tržiščih kapitala, deloma pa tudi

v naši državi. Sledi zakon o denarju, ki določa razmerje dinarja z zlatom in odreja kritje obveznosti po vidu na 35% z zlatom in devizami, odnosno 25% s samim zlatom. Narodna banka se preuredi in začne sredi leta 1931. poslovati na novi podlagi. Posojilo je sicer nominalno znašalo 1.025 milj. frankov, faktično pa je naša država prejela, kot navaja dr. Tomašević v svoji knjigi »Finansijska politika Jugoslavije 1929—1934« samo 1.756'95 milj. Din, od česar se je porabilo 1.400 milj Din za plačilo drž. dolga pri Narodni banki.

Nadalje smo kot smo že napisali najeli posojilo pri francoski državi v znesku 300 milj. frankov, od česar se je porabilo 44'5 milj. frankov za vrnitev posojila iz leta 1924., ostanek 250 milj. frankov pa smo dobili v gotovini. Poleg tega smo najeli pri Banque de France posojila 300 milj. frankov v obliki deviznih kreditov, nadalje pa pri Banki za mednarodne obračune 5 milj. dolarjev. Pomagale pa so nam tudi druge emisijske banke. Seveda točne vsote ne vemo, ker tudi naša Narodna banka o tem vztrajno molči v svojih poročilih in tudi guverner na vprašanja na občnih zborih ni dal številčnih pojasnil. Poleg tega je tudi Drž. hip. banka prejela dva večja predujma v Švici. Privilegirana izvozna družba pa je najela tudi nekaj lombardnih kreditov. Poleg tega je tudi monopolska uprava prejela večji enoletni kredit v znesku 100 milj. franc. frankov, katerega je rabila za odkup tobaka. Iz vsega tega se vidi, da datira največji del naše zadolžitve v inozemstvu iz leta 1931. Ta zadolžitev je v prvi vrsti kratkoročna in nam je v naslednjih letih zelo obteževala normalizacijo deviznih razmer. Zato je tudi leta 1932. prišlo do naših največjih deviznih težkoč, ki so dovedle do ustavitve plačila inozemskim trgovskim upnikom kakor tudi lastnikom naših državnih papirjev v inozemstvu, dočim se je služba državnih dolgov v tuzemstvu vršila kolikortoliko redno, domači dolžniki pa so se poslužili deloma kmečke zaščite, prihodnjega leta, t. j. 1933. pa posredovalnega postopanja.

Tak je bil položaj proti koncu leta 1932. Kriza državnih financ je postala še večja kot leta 1931. zaradi stalnega padanja dohodkov, katerega niso mogla ustaviti niti zviševanja davkov in uvedba novih dajatev. Kmečki moratorij je prešel na denarne zavode in ves naš kreditni sistem se je sesul. Deviznih zalog niso imeli skoro nobenih, obveznosti velike, inozemski trgovski upniki so morali čakati na svoje terjatve, počasi so se začeli uveljavljati kliringi. Dinar je padal stalno. Tako je prišlo do enostranskega akta naše države z ustavitvijo plačil inozemskim upnikom za državne dolgove. Seveda je bilo pričakovati, da tako stanje ne bo trajalo dolgo. Že v decemrbu 1932 so se začela pogajanja. V marcu je prišlo s francoskimi upniki do sporazuma, dne 26. julija 1933 pa je prišlo do definitivnega sporazuma s francoskimi upniki. Že 24. julija pa je prišlo tudi do sporazuma z upniki za naša dolarska posojila, tako da je bil glavni del naših dolgov v inozemstvu s tem sporazumom urejen. Sporazum s franc. upniki, kateremu so pristopili tudi upniki drugih držav: Anglije, Švice, Holandije in Češkoslovaške, ki so prevzele del našega 7% stabilizacijskega posojila iz leta 1931, se nanaša na tale posojila: 4% konvertirano posojilo iz leta 1895., 5% monopolsko posojilo iz l. 1902., 4'5% posojilo za graditev železnic in preoborožitve vojske iz l. 1906., 4'5% za gradbo železnic in dovršitev preoborožitve vojske iz l. 1909., 5% posojilo za likvidacijo najnujnejših vojnih stroškov in najnujnejših vojnih potreb iz leta 1913., 5% črnogorsko posojilo v Londonu iz l. 1909., 6% črnogorsko posojilo iz l. 1913., 7'5% boni

za odkup orientalskih železnic iz leta 1923. (sporazum 8. jul. 1933) in 7% mednarodno stabilizacijsko posojilo v zlatu iz leta 1931. Nadalje so bile s sporazumom urejene izplačilne kondicije za obveznice Drž. hip. banke (one, za katere plača obresti država in one, za katere plača obresti naravnost banka) ter služba srečke Rdečega križa.

Še pred ureditvijo z inozemskimi upniki smo dobili avgusta leta 1931. moratorij za 5% francosko državno posojilo iz leta 1924. in novo posojilo iz leta 1931. Ta moratorij nam je dala francoska država, dočim so bili ostali sporazumi sklenjeni z organizacijami zasebnih upnikov.

Glavna določila sporazuma so v tem, da so upniki pristali na to, da sprejmejo 10% zapadlih kuponov v devizah, ostanek pa v funding obveznicah, ki so 5% one v zlatu ali pa če vzamejo dinarje, katerih poraba pa je omejena. Amortizacija državnih posojil se za dobo moratorija ukine (izjemo tvorita dve posojili, katerih vrnitev je bila neposredno pred durmi, t. j. 6% čnogorsko posojilo ter 7.5% posojilo za odkup orientalskih železnic). Obrestna mera ostane, le pri že omenjenih dveh posojilih se zniža na 5%. Lastniki dobe za svoje kupone, dokler ne prispejo do vsote 250 frankov, manjše certifikate in obligacije. Funding obligacije se izdajajo vsako leto 14. oktobra, torej v treh tranšah. Njih amortizacijski rok je 25 let.

Bolj komplicirano pa je vprašanje, če so se upniki odločili za sprejem dinarjev. Tu so merodajna navodila, ki jih je izdal finančni minister z znanim odlokom dne 7. avg. št. II./98.700 in ki so dala povod tolikim napadom v inozemstvu. Dinarji za kupone naših posojil se ne smejo porabiti na tri načine: 1. za kupovanje tujih plačilnih sredstev, 2. za opravičilo potrdila o zavarovaju valute za izvoz blaga iz države in 3. za financiranje gotovih poslov podjetij v naši državi. Registriranje dinarjev, ki je uvedeno za porabo v izključno notranjem prometu, pa ni potrebno za 5 vrst poslov: 1. kupovanje nepremičnin, 2. za konstituiranje življenjske rente pri zavarovalnicah, 3. za nakup vrednostnih papirjev, 4. za sodelovaje pri povečanju glavnice do gotove vsote, 5. za odplačilo dolgov, ki ne izvirajo od izvoza blaga, do gotove vsote in 6. za turistične svrhe. Ker pa ministrstvo ni dalo dovolj potrebnih vsot na razpolago za porabo teh dinarjev v tuzemstvu, so upniki skoro nujno morali sprejeti funding obligacije in s tem dati novo posojilo naši državi, kakor je imenoval ta moratorij naš tedanji finančni minister dr. Gjorgjević. To se vidi tudi iz dejstva, da je bilo ob koncu leta 1933. izdanih prav malo kuponovskih dinarjev, kakor se imenujejo ti dinarji, ki izvirajo iz kuponov inozemskih posojil. To je veljalo za prvo tranšo, dočim se je v tem oziru razmerje izpremenilo v teku leta 1934., ko so upniki dobivali v večji meri kuponske dinarje kot leta 1933. in se je razmerje poslabšalo v korist dinarjev, funding obveznic pa je bilo izdanih manj.

Po podatkih tedanjega finančnega ministra dr. Gjorgjevića smo prihranili za dobo treh let trajanja moratorija na amortizaciji 165 milj. fr. frankov, letna obrestna služba bi pa v normalnih razmerah znašala letno 301.5 milj. frankov. Prihranek v devizah bi znašal po tem računu 930 milj. frankov, odnosno v dinarjih s primom 2.653 milj.

Sicer bo znano šele oktobra 1935, kolik je bil efekt moratorija za inozemske dolgove. Zaenkrat so nam na razpolago samo provizorični podatki. Po teh podatkih sta bili doslej izdani dve tranši funding obligacij in sicer v celotnem znesku 276.953.000 frankov. Kuponskih dinarjev je bilo po poročilu Narodne banke konec leta 1933. 6,253.396.65 Din, konec

leta 1934 pa 112,941.164'41 Din. Kot posnemamo iz poslovnega poročila Drž. hipotekarne banke za 1934, je bilo na koncu leta 1934. pri tej banki 88,923.898'94 Din kuponskih dinarjev. Kot znano vrši Drž. hipotekarna banka kuponsko službo za povojna posojila, dočim jih za predvojna posojila izvršuje Banque Francoserbe. Iz te svote se tudi vidi, da zahteva obrestna služba za povojna posojila znatno večje svote kot za predvojna posojila. Proračunavati, koliko bo izdanih funding obligacij in koliko dinarjev, se ne da, ker imajo lastniki pravico ob vsaki zapadlosti menjati način izplačila.

Ureditve velja le za prej naštete državne dolgove, dočim za ostala posojila plačuje naša država le od časa do časa del zneskov v devizah. Meseca junija letos pa smo sklenili za obveznosti, ki so nastale z odkupom prog bivše Južne železnice, sporazum, po katerem bomo z zadnjim četrtletjem 1936 zopet plačevali svoje obroke, obenem pa v 12 obrokih tudi poravnali zaostanek s funding obligacijami. Vsekakor čakajo tudi ta posojila ureditve, ki pa je težja kot pri drugih posojilih, ker so prizadete tudi druge države, saj so tudi nekateri naših sosedov proglasili transferni moratorij.

V naslednjem podajamo iz državnega proračuna zneske, katere smo vstavili za službo inozemskih dolgov. Pri tem pa seveda nismo vzeli samo poglavja državni dolgovi, ampak smo izločili tudi iz drugih poglavij zneske, ki so v to svrho namenjeni. Velik del izdatkov pa gre tudi mimo proračuna, kar se vidi iz pooblastil v finančnem zakonu. Tako se nahaja v zakonu o proračunskih dvanajstinah za avgust 1935 do marca 1936 pooblastilo prometnemu ministru, da more izplačati iz železniških dohodkov 2,030.000 zlatih frankov avstrijski vladi za odplačilo dolga za kliring-penzije po rimskem sporazumu in potrošiti že zadržanih 3'51 milj. zlatih frankov, nadalje, da izplača iz železniških dohodkov svoto 568.012 zl. frankov po razsodbi mednarodnega razsodišča v Parizu za obligacionarje Južne železniške družbe za eksploatacijo proge Barč—Pakrac.

V milijonih dinarjev so znašali izdatki v naših proračunih:

	1932—1933	1933—1934	1934—1935	1935—1936
predvojni dolgovi	184'8	191'3	177'8	177'8
vojni dolgovi	200'4	—	—	—
razni dolgovi	91'8	91'7	34'5	34'5
povojni dolgovi	930'0	724'4	525'0	480'8
dolgovi za gradbo prog	58'5	106'4	158'5	230'6
vic. proge, južna žel., itd.	104'4	64'4	13'6	56'2
plačilo tvrdki Ringhoffer	—	—	—	17'0
skupno	1.569'9	1.178'2	909'4	969'9

Iz tega pregleda se vidi, da smo dobili pri državnih dolgovih res znatne razbremenitve, na drugi strani pa so nastale nove obremenitve. Te obremenitve bi lahko delili v tri dele: 1. izredna je obremenitev, ki je nastala napram tvrdki Ringhofferwerke. Tu smo bili od razsodišča dne 21. oktobra 1933 obsojeni na plačilo 20,126.466 Din, katerih prvi obrok v znesku 17 milj. se nahaja v proračunu dvanajstin za 1935—1936. Nadalje moramo plačati v drugi skupini dolgove, ki so nam nastali radi izrekov razsodišč za vicinalne železnice. V tretjo skupino pa spadajo dolgovi, nastali iz raznih pogodb z raznimi podjetji za gradbo železniških prog, ki so dali toliko povoda za kritiko. To so pogodbe za progo Požarevac—

Kutjevo (8'2 milj. dolarjev); Veles—Prilep (160 milj. frankov), Priština—Glogovci—Peč (240 milj. frankov) in Beograd—Pančevo itd. (350 milj. Din). V to skupino bi spadal tudi prvi obrok za dovršitev del, ki so se začela na račun reparacij. V ta namen imamo že pooblastilo v finančnem zakonu za 1933—1934 za svoto 13 milijonov mark, ker bomo material nabavili v Nemčiji (sporazum datira s 26. jan. 1933).

S pregledom državnih izdatkov v proračunih za inozemske dolgove je podana ena najvažnejših postavk v naši plačilni bilanci. Do leta 1929. je naša država pošiljala Zvezi narodov svoje cenitve plačilne bilance, od tedaj pa je naša država ena izmed redkih držav, za katere ne dobimo v rednih letnih publikacijah Zveze narodov podatkov o plačilnih bilancah. Podatki za druge države segajo trenutno do l. 1933., deloma pa so objavljeni že nekateri podatki za 1934 v statističnem letopisu Zveze narodov za 1934 do 1935. Zato bom skušal podati cenitve naše plačilne bilance za leta 1931 do 1935, kolikor so mi pač dostopni podatki, držeč se pri tem sheme Zveze narodov. Zveza narodov deli plačilno bilanco v dve skupini. Prvo tvorijo: blago, služnosti in zlato, drugo pa dolgoročni in kratkoročni kapitali. V prvi se nahajajo: zunanja blagovna trgovina z raznimi korekturami, ki pa celotnega rezultata ne spreminjajo bistveno, dalje obresti in dividende. Ta skupina se deli v drž. obresti, obresti monopolske uprave, obresti Drž. hip. banke, komunalnih posojil, dividende ter obresti kratkoročnih kapitalov. Zadnjo skupino pa tvorijo tovarnine, luške takse, transportni stroški, komisije, zavarovalnine, kurtaže, poštni itd. promet, pošiljatve izseljencev, stroški turistov, izdatki za diplomatsko službo, osebni izdatki in — nekdanje — reparacije v denarju in blagu. V tej skupini lahko izločimo nekatere postavke, ki so si enake (vsaj v približni meri) v dohodkih in izdatkih: komisije in zavarovalni stroški, izdatki za diplomatsko službo itd. Več dohodkov kot izdatkov imamo od naših ladij, vendar je težko številčno zajeti to skupino. Na razpolago so nam podatki za zadnja tri leta za železniški promet, v katerem smo aktivni, ter za pošte, brzojav in telefon. Ravnotako nimamo podatkov o izdatkih naših turistov v inozemstvu, ceniti pa je, da so znatno manjši kot so izdatki tujih turistov pri nas.

V tej skupini so znašali naši dohodki (v milj. Din):

	donos železnic	donos pošt	donos tujskega prometa	izseljenci	skupno
1930	404	50	328	740	1.522
1931	361	54	252	573	1.240
1932	274	43	217	206	740
1933	260	34	274	122	690
1934	270	40	309	120	739

K tem podatkom je pripomniti, da se nanašajo podatki o mednarodnih dohodkih naših železnic na proračunska leta, torej od 1. aprila 1930 do 1. aprila 1931 itd. Podatke o poštah smo vzeli za leta 1930—1933 iz poštne statistike, podatke o donosu tujskega prometa pa navaja letno poročilo Putnika po podatkih odseka za turizem pri trgovinskem ministrstvu, dočim objavlja redno podatke o pošiljativah naših izseljencev v domovino Narodna banka v svojih letnih poročilih. Objavljeni podatki kažejo, da se je naš donos od služnosti zmanjšal v dobi treh let za polovico, k čemur je zlasti doprineslo zmanjšanje pošiljatev naših izseljencev, ki dosega komaj

desetino zneska, ki smo ga dobivali v letih dobre konjunktore, saj so n. pr. leta 1929 poslali izseljenci domov okoli 966 milj. Din. Donos tujskega prometa je padel na minimum leta 1932., od tedaj naprej pa stalno narašča. Zdi se nam pa ta cenitev nekoliko prenizka z ozirom na prejšnja leta.

Iz tega sledi, da moramo samo del teh dohodkov porabiti za izravnavo drugih pasivnih postavk kot so obresti državnih dolgov ter dividende zasebnikom v inozemstvu, ker so naložbe inozemstva pri nas znatne. Zato je tudi problem plačila v inozemskih devizah težak, ker nimamo znatnih deviznih rezerv ter zlata, kar bi se vse dalo porabiti za te svrhe. Ker teh dohodkov ni mogoče zvišati, ne preostaja nič drugega kot aktivna trgovinska bilanca, če hočemo plačevati obresti in odplačevati dolgove. Pri tem pa zadevamo na take težave, ki so skorp nepremostljive.

Naša trgovinska bilanca je bila zadnja leta naslednja (izvzeli smo zlato in srebro, vse v milj. Din):

	uvoz	izvoz	saldo
1931	4.791'7	4.800'8	plus 9'6
1932	2.822'2	3.055'6	„ 233'4
1933	2.832'7	3.377'8	„ 545'1
1934	3.480'2	3.847'1	„ 356'9

Slika bi bila torej ugodna, vendar je presežek premajhen, da bi kril potrebe za obresti in dividende, kajti pomisliti je treba, da je leta 1930. šlo samo za dividende v inozemstvo 600 milj. Din. Sicer je trenutno potreba radi manjših dobičkov nekoliko manjša, vendar pa delajo podjetja, v katerih je udeležen inozemski kapital, zelo dobro in bi bilo še vedno ceniti n. pr. za leti 1933. in 1934. potrebo na okoli 250 milj. Din letno. Poleg tega pa zahteva služba inozemskih dolgov kljub transfernemu moratoriju znatne vsote in bi morali v normalnih razmerah transferirati samo na obrestih okoli 1 milijarde Din letno. Presežek trgovinske bilance in drugih prihodkov bi moral znašati okoli 2000 milijonov Din.

Od splošnega izboljšanja gospodarskega položaja v svetu je pričakovati lahko delno povečanje donosa služnostnih postavk v naši plačilni bilanci vsaj na 1 milijardo Din, da bi lahko krili polovico potreb za obresti in dividende, ostalo milijardo Din pa moramo dobiti iz aktivne trgovinske bilance. Res je sicer naša trgovinska bilanca izkazala znatne presežke v zadnjih dveh letih, toda tako ogromno povečanje izvoza ni mogoče. Sicer pa tudi presežki leta 1933. in 1934. niso služili za povečanje naših deviznih rezerv, ampak za odplačilo blagovnih dolgov iz prejšnjih let. Kajti pomisliti moramo, da je po podatkih Narodne banke znašala naša najvišja zadolžitev inozemstvu v kliringih okoli pol milijarde, na koncu leta pa smo bili dolgovali v raznih kliringih po odbitju aktiv še 11 milj. stabiliziranih Din.

V tekočem letu se je položaj nekoliko izboljšal, postali smo namreč znatno aktivni. Aktivnost naših kliringov z Italijo, Nemčijo in Grčijo je znašala okoli 400 milj. Din, dočim smo največ dolgovali Čehoslovaški (okoli 100 milj. Kč) in Franciji. Toda teh aktivnih saldov v kliringih ne moremo porabiti za plačilo naših dolgov drugim državam, ker so baš te tri države tudi same največ dolžne drugim, posebno Nemčija in Italija. Del deviz, ki jih dobimo v sporazumih z nekaterimi državami (Italija 15, Švica 20, Francija 20% itd.) pa ne zadostuje radi majhnega donosa za plačilo večjih zneskov. Vzemimo n. pr. samo Francijo. Saj je znašal l. 1933.

ves naš izvoz v Francijo komaj 74, leta 1934. pa samo še 51 milj. Din. 10 milj. Din v devizah, ki smo jih recimo dobili od Francije lani, še oddaleč ne zadostuje za potrebe plačil države v Franciji.

Kot ugodno dejstvo moramo beležiti, da smo že v letih 1932. in 1933. odplačali del naših kratkoročnih kreditov v devizah. Odplačali smo svoj dolg Banki za mednarodne obračune ter del svojega dolga Banque de France. Letos pa smo odplačali še preostali del dolga Banque de France, tako da naša Narodna banka nima nobenih deviznih obveznosti več in da je njena zlata podlaga popolnoma neobremenjena.

Bilanca gibanja kapitalov pa je izgledala zadnja leta sledeče (v milj. dinarjev):

A. Dolgoročni kapitali:

	1930	1931	1932	1933	1934
Vnos:					
nova posojila: državna	960	2300	200	200	100
Drž. hip. banka	—	110	—	—	—
komunalna	1	—	19	—	—
dolgoročna pos. zaseb.	300	150	—	—	—
Iznos:					
obresti in amort. drž. pos.	700	870	700	200	200
Drž. hip. b., obresti, amort.	61	58	55	55	55
komunalna pos., obr., amort.	26	50	50	31	30
nakup efektov	400	400	100	—	—

B. Kratkoročni kapitali:

	1930	1931	1932	1933	1934
Vnos:					
kratkoročni krediti	100	—	—	—	—
kredit. monop. upravi	270	220	?	?	?
devizni krediti	—	1000	200	—	—
Prizad	—	200	—	—	—
Iznos:					
kratkoročni krediti	500	600	100	—	—
kredit monopolski upravi	270	—	220	?	?
devizni krediti	—	—	—	43	208
Prizad	—	—	200	—	—

K tem podatkom je pripomniti, da so bili devizni krediti v celoti vrnjeni leta 1935. v začetku leta in sicer v znesku 720 milj. Din s primom vred. Podatki o vrnjenih kreditih so v stabiliziranih dinarjih, katerim je treba prišteti še prim.

Tabela nam kaže, da je z letom 1932. prenehal vsak vnos kapitala, če izvajamo posojila za gradbo železnic, ki so pa prihajala le počasi in postopno v državo, tako da niso bistveno vplivala na plačilno bilanco. Od leta 1932. dalje smo imeli samo izdatke, tako da se je v teh letih do konca 1934 naš devizni zaklad le malo izpreminjal. Saj je znašal obenem z zlatom konec leta 1930. 1.437, 1931. 2.183, 1932. pa 1.970 milj. Konec leta 1933. se je celo zmanjšal na 1.961, nato pa v teku leta 1934. narastel na 2.010 milj. Din, kar je izredno malo. Pri tem pa smo imeli še velike

devizne obveznosti iz deviznih kreditov Narodni banki, tako da nam te številke ne predstavljajo čistega zlatega in deviznega zaklada. Po likvidaciji revolving kreditov je znašala dne 22. januarja podlaga s primom 1.653 milj. Din brez deviz izven podlage. S to podlago vzdržujemo kritje nekaj nad 30%, dočim predpisuje uredba o likvidaciji revolving kreditov kritje samo 25%, odnosno v samem zlatu v blagajnah 20%.

S takimi majhnimi deviznimi rezervami, ki so sicer od tedaj narasle, ne moremo misliti na obnovo popolne službe inozemskih dolgov v devizah.

V zvezi z vprašanjem transfera naših dolgov je za nas važno pogledati, kako je v tem oziru drugod po svetu.

Moratoriji so predvsem značilni za razne male ameriške države. Tu so se začeli za državne inozemske dolgove že leta 1931. in danes imajo skoro vse južnoameriške in srednjeameriške države transferni moratorij za svoje dolgove razen Argentine in Venezuele. Zbrali smo podatke po statističnem letopisu Zveze narodov za 1934/1935 o službi inozemskih dolgov v raznih državah:

Čile. Odgoditev od 30. julija 1931 dalje, v januarju nov načrt za odplačilo inozemskih dolgov.

Dominikanska republika. Z zakonom 23. oktobra 1931 odložena amortizacija.

Ekvador. Služba opuščena od aprila 1931.

Guatemala. Vrnitev inozemskih dolgov suspendirana od 1932 dalje.

Kolumbija. Odgoditev od leta 1932. dalje, potrebne vsote zadnja tri leta v državnih proračunih sploh niso bile vsebovane. Obresti so bile leta 1933. in 1934. plačane: ena tretjina v gotovini, dve tretjini pa v scripsih. Leta 1935. sploh ni bilo emisije scripsov.

Kostarika. Z zakonom 10. avgusta 1932 so bila odložena plačila za tri leta. Dolžne obresti so konsolidirane z izdajo 5%-nih obligacij.

Kuba. Amortizacija je bila suspendirana z zakonom 10. aprila 1934.

Mehika že od leta 1928. ne plačuje nič.

Nikaragua. Vrnitev 5% pos. v funtih šterlingih iz l. 1909. je bila odložena za leta 1932.—1934.

Paragvaj. Odlog od leta 1932.

Peru. Odloženo z dekretom 29. maja 1931.

Urugvaj. Moratorij od 20. januarja 1932, od 1. novembra 1932 tudi notranji dolg.

Bolivija. Služba ukinjena od leta 1931. sem razen za švedsko vžigalično posojilo.

Braziliya. Samo del kuponske službe je transferiran, del pa prenesen na vezan račun. Dekret z dne 5. februarja 1934 določa porabo teh vezanih računov, obenem pa objavlja odlog transfera do leta 1938.

Seveda je kriza tudi v evropskih državah povzročila krizo transfera za inozemske dolgove ter je prva stopila na to pot Nemčija. Avgusta 1931 je bil sklenjen prvi sporazum o nemških kratkoročnih dolgovih, ki je bil kasneje večkrat obnovljen, leta 1933. pa je bil proglašen moratorij, ki je bil leta 1934. še bolj izpopolnjen in izveden do najmanjših podrobnosti v sistemu popolnoma vezanega deviznega gospodarstva. Prav za prav pa nemški sporazum ni bil prvi, ker je bil že 16. junija sklenjen prvi prolongacijski sporazum v Avstriji z upniki Kreditnega zavoda. Moratorij za inozemske državne dolgove pa je proglasila Avstrija, ki pa je bil lani

in letos postopoma ukinjen zaradi znatnega izboljšanja položaja v Avstriji radi dotoka novih inozemskih posojil, konverzije posojila Zveze narodov in splošnega izboljšanja gospodarskega položaja, kar se vidi zlasti iz dejstva, da je od začetka leta pa do srede avgusta letos avstrijski devizni zaklad narastel od 69 na 106,5 milj. šilingov. Madjarska je proti koncu leta 1931. uvedla transferni moratorij za inozemske dolgove, pri katerih pa je uvedla posebno službo za inozemske kratkoročne kredite. Drugače pa za državne dolgove transferira Madjarska 50% v devizah.

Nas najbolj zanimajo radi podobnih razmer položaji naših treh sosed: Bolgarije, Grčije in Romunije.

Bolgarija je s svojimi francoskimi, angleškimi in holandskimi upniki sklenila leta 1926. končno ureditev svojih dolgov. Leta 1932. pa so se devizne težkoče Bolgarije tako povečale, da je prišlo aprila do sporazuma, po katerem je Bolgarija od 1. aprila do 30. septembra 1932 transferirala samo 50% dolžnih vsot, od 1. oktobra 1932 do 1. aprila 1933 samo 40%, potem pa samo še 25%. Maja 1934 je prišlo do nove ureditve, po kateri je Bolgarija plačala do 15. aprila 1934 25% dolžnih vsot, od tedaj pa po 32,5% dolžnih vsot, dodavši 40% zaostalih vsot. Poleg tega se je Bolgarija obvezala do 14. aprila 1934 izdane »scripte« (dobropise) za ne-transferirane kupone, ki so bili položeni v levih, honorirati z 10% valuti. Dolgo časa pa ta sporazum ni trajal, kajti že novembra 1934 je bolgarska vlada izjavila, da ne more več vršiti službe v pogojenem obsegu (do 15. januarja 1936 po 32,5% v devizah). Zaprošila je Zvezo narodov in upnike, naj pošlje svojega eksperta v Bolgarijo, ki naj prouči položaj in pove svoje mnenje, koliko more Bolgarija plačati. Dne 21. decembra 1934 je bila na podlagi poročila francoskega eksperta g. Cheyssona sklenjen nov sporazum, po katerem bo Bolgarija transferirala samo 15% namesto dosedanjih 32,5%. Ta sporazum velja zaenkrat samo za eno četrletje, se pa kot kaže avtomatsko podaljšuje.

Grčija je aprila leta 1932. proglasila delen moratorij za inozemske državne dolgove. Po sporazumu z upniki se je Grčija obvezala transferirati 1932/1933 30% dolžnih vsot, kar se je tudi izvršilo. Toda prihodnjega leta so se težkoče zopet ponovile in je novembra 1933 prišlo do novega sporazuma z upniki, na podlagi katerega je znašal transferirani odstotek 1933/1934 27,5%, 1934/1935 pa 35%. Za 1935/1936 nudi Grčija isti odstotek. Položaj Grčije je zato tako težaven, ker ima preveliko pasivno trgovsko bilanco.

Romunija. Izmed vseh doslej naštetih evropskih držav vštevaši tudi našo je Romunija zadnja posegla po sredstvu transfera. Januarja 1933 je Romunija ukinila amortizacijo svojih dolgov (razen za tri posebne dolgove). Zaenkrat se je tedaj obvezala za leto dni, da bo transferirala za obresti potrebne vsote, toda že 15. avgusta je Romunija tudi za obresti proglasila transferni moratorij. V septembru 1933 so se nato začela pogajanja in je bilo sklenjeno za naslednja tri leta plačati del obresti in sicer leta 1934. 25, 1935. 35 in 1936. 42%, za nekatera posojila celo nekaj več, 50, 53, 55 in 60%. Zaostanki obresti se plačajo s funding obveznicami, ki nosijo za monopolska posojila 3,5%, za ostala posojila pa 4,5%. Prvi fundingi se amortizirajo v 9 letih, drugi pa v 15 letih od maja 1938. dalje. Sveda pa tudi ta ureditev ni držala dolgo, kajti letos dne 1. avgusta Romunija ni plačala zapadlih obresti za monopolsko posojilo iz leta 1929. Romunska delegacija je odšla v Pariz, kjer so se začela pogajanja tako

z upniki kot francosko državo. Zlasti se Romuni po dosedanjih poročilih trudijo doseči povečanje svojih izvoznih kontingentov v Francijo, ki je glavna upnica romunskih posojil. Vse te tri države se imajo boriti z velikimi finančnimi in valutnimi težkočami. Njih valute so razvrednotene, v najmanjši meri še romunski lej, ker je njegov tečaj uradno še vedno na prejšnji pariteti, faktično pa vlada zmeda in je zanj nebroj tečajev, ki se ravna po posebnih razmerah. Bolgarija in Grčija izkazujeta po računskih zaključkih za tale leta naslednje deficite:

	Bolgarija milj. levov	Grčija milj. drahem
1930—1931	1.890·5	959·9
1931—1932	891·4	2.158·1
1932—1933	832·9	782·7
1933—1934	337·1	367·4
1934—1935 proračun	435·8	1.914·4

S transfornim moratorijem so imele vse države znatne prihranke, kateri pa deloma niso prišli do veljave, ker se je morala vršiti služba na vezane račune dalje. Po uradnih podatkih so znašali ti prihranki: Romunija po pariškem sporazumu iz leta 1934, do 1. aprila 1937. 5.246 milijonov lejev, Bolgarija 1934 324, 1935 430·8 milijonov levov, Grčija 1933—1934 1.689·2, 1934—1935 1.414·7 milj. drahem, za 1932—1933 pa sploh niso bile vnesene v proračun za inozemske dolgove potrebne vsote. Končno je po ekspezeju finančnega ministra za 1934—1935 naša država za časa trajanja sporazuma prihranila v devizah 930 milj., torej 2.653 milj. Din (izjava finančnega ministra dr. Gjorgjevića v narodni skupščini 9. marca 1934).

Zal za vse države niso objavljene cenitve plačilne bilance, pač pa samo za Bolgarijo in Grčijo. V normalnih časih je Bolgarija krila s presežkom svoje zunanje trgovine vse potrebe za obrestovanje in dividende, poleg tega pa še z uvozom kapitalov. Tudi Grčija izkazuje do leta 1929. znaten vnos kapitalov, od tedaj naprej pa je krila velik deficit trgovinske bilance z donosom pošiljateljev svojih emigrantov in zaslužkom trgovske mornarice. Sicer pa je tudi deficit trgovinske bilance radi nemogućnosti plačevanja uvoza znatno padel. Leta 1929. je znašal po podatkih Zveze narodov 81·2 milj. zlatih dolarjev, lani pa samo še 17·5 milj. dolarjev. Leta 1929. je bil ta deficit krit z donosom emigrantov in zaslužki trgovske mornarice v znesku 36·5 milj. ter uvozom 44·7 milj. dolarjev novega kapitala. Zadnja leta pa prevladuje iznos kapitala in tudi zaslužki so se zmanjšali.

Iz tega se vidi, kako težaven položaj je nastal za upnike. Sicer kažejo upniki mnogo uvidevanja za položaj dolžnikov, toda na drugi strani so tudi sami v težjem položaju kot kdajkoli preje. Kolikor so zavezane razne države na donos svojih naložb kapitala v inozemstvu, se mora vsako zmanjšanje poznati tudi pri narodnem dohodku in njih življskem standardu. Tako ceni v Neue Züricher Zeitung z dne 6. avgusta letos, da je Svica pri svojih naložbah kapitala od 1920 dalje pri 1.700 milj. frankov najmanj 500—600 milj. frankov. Samo pri kapitalu naloženem v Nemčiji znaša zmanjšanje donosa od 96 na 26 milj. frankov letno, kar je naravnost ogromna številka. V še težjem položaju pa so dolžniške države, kjer je bil že itak življski standard izredno nizek. Treba je zato najti pravilno sredino med obema naziranjima, kar se bo najbrže tudi doseglo z uvidev-

nostjo na obeh straneh, ker je tudi za dolžniške države važno, kakšen bo njih kredit pri upnikih za bodoče čase. V svoji knjigi, katero smo že omenili, navaja dr. J. Tomašević tri rešitve: 1. bi bila v podaljšanju amortizacije za 80 let, ustavitvi amortizacije za 10 let in znižanje obrestne mere na 1—5% v teku let. Druga rešitev bi bila kumuliranje dolgov na 5% in podaljšanje amortizacije na 55—65 let, pri tem pa bi se služba blokirala v državi za 3—5 let. Tretja rešitev pa bi bila v znižanju obrestne mere za prvih 5 let na 3%, kar bi lahko transferirali, obenem pa bi se prvih 10 let ne izvrševala amortizacija, odnosno bi se amortizacijski roki podaljšali na 60 let.

Vsekakor je vprašanje državnih dolgov važen problem za naše državne finance, ker tvori veliko vsoto državnega proračuna, še važnejši pa je radi tega, ker njegova dobra rešitev pomeni tudi okrepitev državnega kredita na zunaj in na znotraj, kar rabimo bolj kot kdajkoli preje. Kajti le tako bo mogoče misliti na to, da bomo sedanji primitiven način državnega gospodarstva lahko izpremenili v moderen finančni sistem, ki bo lahko del investicijskih stroškov prenesel tudi na bodoče generacije naših državljanov.

Oec.

DENAR, ZLATO IN SREBRO

Več let že traja debata, ali naj se zlato pridrži kot vrednostna mera ali naj se opusti. Tako piše v »Neue Freie Presse« v maju 1925 A. Schweiger: »Ruski mogotci so se vdajali iluziji o mehanizmu brez zlata, a to je bila in je ostala utopija. — Nemčija se je skesano povrnila k zlati marki z zlatim standardom. — Zmeraj se bo treba vrniti k onemu denarnemu gospodarstvu, ki je že toliko stoletij vdomačeno in h kateremu stremijo vsi narodi, in to je zlato gospodarstvo.« Dr. H a u t o s piše leta 1931 glede objav Zveze narodov o zlatem standardu med drugim sledeče: »Razlika v nazorih se izraža v tem, da gleda vsaka od dosedanjih objav na zlati problem z druge strani. V nekem spisu se obravnava vprašanje zlata kot produkcijski problem, v drugem kot razdelitveni problem, v tretjem kot zakonodajni in v četrtem kot gospodarsko-politični problem. Kako hitro se mnenje spreminja, nam predočuje najboljše dejstvo, da je prvo poročilo zlate delegacije pri Zvezi narodov spravljalo padec cen na svetovnih trgovinskih trgih v zvezo z ostajanjem zlate produkcije, dočim je drugo poročilo, komaj pet mesecev nato, to naziranje popolnoma revidiralo.«

Leta 1930 je izšla statistika o bodoči produkciji zlata v letih 1930 do 1940, sloneča na ugotovitvah spomenice finančnega odbora pri Zvezi narodov; pri sestavi te spomenice so sodelovali znani profesorji Bonn, Cassel in Sprague ter Henry Strakorch; skupaj s strokovnjakom Kitchinom so prišli do zaključka, da bo produkcija zlata z letom 1932 počenši od leta do leta manjša. In kaj se je doslej zgodilo? Leta 1933 je bila produkcija zlata večja kot leta 1932 in leta 1934 zopet večja kot leta 1933. K prejšnjim že precej izčrpanim najdiščem prihajajo pač nova, bogata in nedotaknjena, in ni jih še konec.

Torej se na takšna prorokovanja ne moremo dosti zanesti. Vsak dan so nazori drugačni; pa izhajajo od samih strokovnjakov in izvedencev. Glede svetovne gospodarske krize, ki so jo mnogi v ljutih izpadih proti nabiranju zlata v Franciji in Ameriki pripisovali zlatemu standardu, pravi Irwing Fisher, profesor narodne ekonomije na univerzi Yale: »Svetovna kriza ni bila povzročena zato, ker smo obdržali zlati standard, temveč vsled kratkovidne in napačne uporabe tega standarda.« Fritz Jellinek, čigar gospodarski članki so zmeraj upoštevani, piše o zlatu (in tudi srebru) med drugim sledeče: »Najbolje jo je pogodil Locke z ugotovitvijo, da je zlato ono zgodovinsko-empirično dognano poroštvo, za katero moremo z gotovostjo dobiti stvari iste vrednosti. Če nočemo, da bi v zgodovinsko zraslem gospodarstvu prišlo do zmede, moramo računati s činjenicami, ki jih moremo meriti in ki so sigurno učinkovite. Rusija je pred kratkim uvidela, da je pri brezdenarni obliki gospodarstva nadziranje nemogoče in se ne more dognati, ali je najvišje gospodarsko načelo — rentabilnost — izpolnjeno ali ne. Vsi nazori in vsi poskusi, da se vladajoči denarni sistem in njegova spojitve z zlatom pridrugačita, prihajajo iz krugov, ki niso v zvezi s praktičnim gospodarstvom.«

V tistih letih — 1928 do 1931 — so pritekale v Ameriko in v Francijo ogromne množine zlata, skoraj dve milijardi dolarjev; če vzamemo zraven še Švico, Belgijo itd., naraste ta vsota na 2150 milijonov dolarjev. Ker je pa znašala svetovna produkcija zlata v onih letih samo poldrugo milijardo dolarjev, so druge države oddale okoli 650 milijonov zlatih dolarjev ali 15 odstotkov vseh svojih zlatih zalog. Na očitek o čezmernem kopičenju zlata sta odgovorili Francija in Amerika, da oni nista odgovorni za ta dotok, da nista namenoma nastopili kot nakupovalki zlata, temveč da je zlato dotekalo iz drugih vzrokov, proti čemur ni bilo mogoče ničesar ukreniti. Duhovito razpravlja o tem stockholmski profesor Cassel.

Tedaj — v septembru 1931 — je Anglija popolnoma nepričakovano opustila zlati standard; izjavila je, da za angleški funt ne obstoja več dolžnost zamenjave v zlatu. Vzrok je bil ta, da so odhajale iz Londona takrat velikanske množine inozemske imovine, vsled česar je Anglija morala napraviti omenjeni korak. Angliji so sledile njene kolonije, njeni dominioni itd. Seveda je pričel funt kar hitro padati, in nervoznost v gospodarskem svetu je skokoma rasla. Marsikaj smo tedaj brali. Semevald piše v berlinskem »Lokal-Anzeiger«-ju: »Povsod si belijo glave z vrednotnimi vprašanji. Premišljajo, ali ne bi kazalo opustiti zlato kot zlato vrednoto in dejati na njegovo mesto kakšno drugo merilo vrednosti. Ali naj Francija zmeraj sedi na svojih zlatih gorah? Zelo vabljiva je misel, da bi zlato kar pustili. A kaj, ko je pojem zlatá nekaj čudovitega, nekaj nam že vcepljenega. Vedno govorimo o zlatih zakladih in označamo vse, za kar se navdušujemo, kot zláto; govorimo o zlatih časih, o zlati srednji poti, zlatih gorah, zlatih mostovih, o mislih, ki so zlatá vredne, itd. To je sila važen psihološki moment, s katerim je treba računati. — Padec angleškega funta in njegove spremljevalne okoliščine nam zopet enkrat posebno jasno pokažejo siromašnost mednarodnih denarnih teoretikov, ki nam sedaj dokazujejo, zakaj je moralo do tega priti, ki nam pa prav nič ne morejo povedati, kaj nam bo prinesla bodočnost. A potolažimo se; čez leto dni nam bodo tudi to povedali.«

Bruno Raumann, direktor Anglo-češkoslovaške in Praške Kreditne banke v Londonu, pravi, da je opustitev zlatega standarda v Angliji

prvi korak na potu nepokorščine proti neznosnemu tiranstvu zlata, namišljene vrednosti, ki vlada resničnim vrednotam.

Z naslovom »Konec zlate vrednote?« priobčuje profesor dr. Wegemann, direktor nemškega Zavoda za konjunktorno raziskovanje, obširen članek, iz katerega povzamemo sledeče: »Zlato je bilo že od nekdaj važno izmenjalno sredstvo narodov. Zlata vrednota v svoji sedanji obliki se je pa uveljavila pač šele v drugi polovici preteklega stoletja. Je pa to prava umetnina zakonitih določil ter upravnega in trgovskega izvrševanja, središče ogromne svetovne kreditne zgradbe. A danes opravlja zlata vrednota svojo nalogo izenačevanja v mednarodni kreditni zapletenosti le še prav težko — — — Mogoče je, da bo svetovno gospodarstvo ozdravelo samo od sebe in da bo zlató krizo še enkrat premagalo. Mogoče je pa tudi, da bodo narodi zlató vrednost sploh opustili. Zlato ne sme biti nakopičeno na par mestih; zadobilo je svoj pomen kot mednarodno plačilno sredstvo le s tem, da so ga vpeljali vsepovsod. Nestrokovnjak si težko predstavlja, da bi moglo biti zlato kot vrednotna kovina pahnjeno s prestola. In vendar se to more zgoditi. Pomislimo le na usodo srebra, njegovega brata.«

Takrat sta nastala dva tabora: tisti, ki so imeli zlato, so hoteli njegov pomen obdržati in ga še utrditi; tisti pa, ki ga niso imeli, so rekli, da se more tudi brez zlata izhajati. V sredi med njimi je bil dunajski narodni ekonom dr. Kunwald, ki je priporočal zopetno vpeljavo srebra kot kovine vrednotnice. O tem bomo še govorili. Nemec Re ch b e r g je posebno poudarjal, da je zlato preveč neenakomerno razdeljeno in da se to trajno ne bo moglo držati; a nič si ne pomagamo s tem, da dajejo premožnejši posojila ubožnejšim, kajti ti jih morajo vrniti, in zlató teče spet nazaj, od koder je prišlo. Vseeno je, kakšno vrednoto imamo, glavno je »zaupanje«. Vodi naj nas sveto pismo stare zaveze, ki zapoveduje, da mora vsako sedmo leto upnik popustiti dolžniku vse dolgove, vsako sedemkrat sedmo pa da z gotovimi pogoji celó posestva pridejo nazaj v last prejšnjih lastnikov, oziroma njih potomcev.

Zopet se oglasi Cassel in priobčuje članke z naslovom »negotova usoda zlata«. Beremo v njih tudi sledečo misel: »Dežele, ki so zapustile zlato vrednoto, imajo prav enostavno sredstvo, da zmanjšajo vrednost zlata. To sredstvo je izvoz zlata. Če smo se zlate vrednote otresli, je pač precéj brez pomena, da obdržimo zlate rezerve še nadalje... Usoda zlata je izredno negotova. Dežele z opuščeno zlato valuto naj opustijo tudi škiljenje za zlatom, ki prinaša še zmerom toliko negotovosti za valutno politiko.« — Članek z naslovom »Ali je na svetu dosti zlata?« zaključuje londonski gospodarstvenik Hamilton s temile besedami: »Možnost rešitve sedanje krize vidim v razširjenju kreditne politike onih dežel, ki zlato kopičijo. Zvišanje dolgoročnih kreditov in posojil more vrzeli zopet izpolniti in spraviti v promet zlato, ki je prometu neobhodno potrebno. Sicer naj se zlato popolnoma izključi. Moramo kupovati in prodajati in se ne smemo osredotočiti samo na izvoz; sicer se bo sosedu slabo godilo in ne bo mogel nič več kupiti od nas. Članek se obrača torej na one dežele, ki zlato kopičijo, v prvi vrsti na Francijo.

Lord Melchett je upravni svetnik največjega angleškega kemičnega podjetja »Imperial Chemical Industries«, dalje upravni svetnik Lloydove banke itd. Napisal je članek o »zlati nevarnosti« in pravi v njem tudi sledeče: »Imeti moramo vrednoto, ki nam omogoča nakup blaga in ki

omogoča tudi našim odjemalcem nakup našega blaga. S standardom brez zadostnega kritja nam ni nič pomagano. Zlato danes nima več one moči, ki jo je imelo še pred nekaj leti. Churchill je bil angleški zakladni kancelar (finančni minister), ko je Anglija sprejela zlati standard, a danes je med najhujšimi nasprotniki povrnitve k zlatemu temelju, ker uvidi nevarnost fiktivnega kritja. Zavzema se za mednarodno vrednoto, ki bi se dala doseči, če bi bilo zadosti dobre mednarodne volje. Prehod bi trajal štiri leta do pet, in bi bilo tudi prav tako, da bi se ljudje na novo vrednoto polagoma navadili. Če to ne gre na mednarodni podlagi, mora pa iti na narodni podlagi. Samo z zlatom gospodariti je danes nemogoče. Ne moremo se vrniti k zlatemu standardu; sicer bomo morali v doglednem času iskati zopet novo vrednoto, ki bo bolj upoštevala potrebe gospodarske politike. Ne smemo se zanašati samo na mrtvo kovino, ki ne kroži več po vseh žilah svetovnega gospodarskega sistema in ki pomeni samo nevarnost za ono deželo, katera se popolnoma zanese na njeno vrednost.«

V istem smislu govori tudi Sir Basil Blackett, direktor Angleške banke itd. Pravi poleg drugega: »Zakupnika sedanje zlate produkcije, Francija in Amerika, ki sta bila svoj čas izzyala angleške protiukrepe (opustitev zlatega standarda), bosta morala revidirati svoje stališče... Svet je gospodarska enota in vsako vtikanje od zunaj se mora izjaloviti. Če smo dobili mednarodno veljavno merilo, se ga moramo držati. Sicer se pa nihče ne sme čuditi, če si tovariš, ki si ga pritiskal ob steno, sam pomaga. Enotna vrednota bi mogla tlakovati pot k normalni blagovni izmenjavi.«

V onih dneh, 1931/1932, se je oglasil tudi mogočni Sir Henry Deterding, generalni direktor petrolejske družbe Royal Dutch Shell, ki je ena največjih sedanjih svetovnih sil. Deterding je zelo proti zlatu. »Ves svet se mi zdi, da se lovi za enim samim predmetom, za zlatom. Svet ga nima zadosti, največje množine so nakopičene v Franciji in Ameriki. To bi bilo še razumljivo. Nerazumljivo se mi pa vidi, zakaj se druge dežele diktaturi zlata ne uprejo. Če bi vsa trgovina temeljila na gotovini v zlati vrednosti, bi potrebovali desetkrat toliko zlata kot ga je danes v vseh deželah sveta. Prav malo ljudi si more predstavljati, da je vrednost zlata zgrajena samo na njih domišljiji. Proč se moramo obrniti od tega lažnivega ideala, ki je postal vsled nerazumljive porabe nevarna ovira za vse to, kar je zdravo in kar stremi naprej.« To je pisal Deterding v decembru 1931. Pol leta nato, v juniju 1932, beremo drug njegov članek; naslov mu je »Zlato je mrtvo!« Ponavlja to, kar smo povedali zgoraj, in pristavlja: »Sem odločen nasprotnik malikovanja pred zlatom. Zlato že več let ne dela več; ne kroži več v neoviranem enakomernem toku po žilah svetovnega gospodarskega organizma, temveč le ob bregu kroženja, zadržano in negibljivo. Tisočeri stroji in desetstisočeri ljudje grabijo zlato iz zemlje, in stokrat več ljudi je zaposlenih v predelovanju, prevajanju in čuvanju zlata — ki pride slednjič zopet pod zemljo. Na eni strani ga z velikim trudom trgamo iz zemlje, in par tisoč kilometrov proč ga zopet par metrov globoko zagrebemo, v zaprtih kletih, namesto da bi ga dovedli do njegovega namena in ga spravili v kroženje... Svet je danes na razpotju. Treba je odločiti se za vrednoto na novi močnejši podlagi ali pa gremo nevzdržema proti zastoju gospodarskega prometa. Ne morem priznati, da bi bil petrolej manj vreden kot v kletih zasidrano zlato. Tako priznanje bi ne bilo logično.« Deterding kot »petrolejski kralj« mora pač videti v petroleju najmanj isto vrednoto kot jo ima zlato.

In prav takrat, ko je pisal Deterding gornje besede, je izdala Zveza narodov končno poročilo takozvane zlate delegacije pri zveznem finančnem odboru. Poročilo priporoča zopetno vpostavo zatega standarda, ker je to najboljši vrednotni sistem, ki si ga moremo misliti. In pri sestavi tega poročila so sodelovali najboljši svetovni strokovnjaki! »Vsak drugi sistem, ki ne temelji na skupni mednarodni podlagi, zadeva kljub vsem morebitnim teoretičnim prednostim na nedogledne praktične nevarnosti in na resne, morda celo nepremagljive težkoče.« Na vprašanje, ali je mogoče obdržati mednarodni zlati standard, odgovarja poročilo, da je to, z nekaterimi pogoji seveda, vsekakor mogoče.

Par dni nato je Banka za mednarodna plačila v Baselu podala soglasno izjavo vseh guvernerjev Narodnih bank, v smislu, da se mora izbrati za skupno mednarodno vrednoto zlata vrednota, ki je »najboljši mehanizem v prosti trgovini«. Da se misel skupne mednarodne vrednote uresniči, so v prvi vrsti potrebne odredbe posameznih vlad, ki naj dajo mednarodnemu blagovnemu in glavničnemu prometu na novo potrebno prostost.

V lanskem juliju je izšla dolga razprava, ki se zelo zavzema za mednarodno zlato vrednoto. Naslov ji je »Misliti in delovati v zlatu«, kot avtor je podpisan »Observer«. V zaključku razprave se priporoča sledeče: S sedežem v Baselu se pri Banki za mednarodna plačila ustanovi Evropska vrednotna zveza (Union monétaire européenne, okrajšano U. M. P.). Vodstvo in uprava zveze je v rokah omenjene banke, predsedstvo tvorijo zastopniki onih držav v upravi banke, ki zvezi pristopijo. Zvesta ustanovi novo vrednoto, in sicer zlati evropski frank (Franc européen d'or = FEO), kojega zlata teža bi naj bila enaka teži sedanjega švicarskega franka. Izdaja bankovcev, glasečih se na FEO, se izvrši izključno le proti 100odstotnemu kritju v zlatu. FEO predstavlja torej čisto zlato vrednoto. Da dobi banka zadostno zalogo zlata, morajo priključene dežele prepovedati zasebno kopičenje zlata in strogo gledati na to, da državljani (fizične in juridične osebe) to zlato oddajo; zlato se da nato banki na razpolago. Dosedanji zasebni lastniki zlata dobijo za polovico zlata bankovce, glaseče se na FEO; glede druge polovice je nasvetovan poseben postopek. Države, ki naj bi vstopile v zvezo, tvorijo več skupin, A do E; Jugoslavija na primer je v skupini B. Narodne vrednote se z dnem uvedbe nove mednarodne vrednote avtomatično spremenijo v FEO, pri čemer naj bi veljalo fiksno razmerje n. pr. Švica 1:1, Francija 5:1, Belgija 7:1, Holandija 1:2 itd. Nova vrednota se razdeli na 100 centimov in se izdajo bankovci po 50, 100, 500 in 1000 centimov. Itd. itd. Razprava se zaključi z besedami: Le trdna, nedvomna in solidarična volja do dejanja nam more v sedanjih razmerah prinesiti rešitev.

Zelo zagovarja zlató dr. Schindler-Huber, predsednik velikega švicarskega elektrokonzerna Oerlikon Co. »Napačno je pojmovanje, da je ozdravitev svetá zavisna od nadaljnje opustitve zatega standarda. Svet trpi danes na neprimerno veliki nadprodukciji, in opustitev zatega standarda nakupno moč narodov le še zmanjša. Če obrnemo zlatu hrbet, se gospodarske razmere držav nič ne izboljšajo, temveč rajši poslabšajo.«

Pozneje se je konferenca držav takozvanega Zatega bloka, s Francijo na čelu, izrekla za brezpogojno vztrajanje na zlatem standardu. In na letošnjem zborovanju Mednarodne trgovske zbornice v Parizu je Anglež profesor Gregory (London School of Economies) sam priporočal

povrnitev k zlatemu standardu: »Če se hoče stabilizacija mednarodnega gospodarskega življenja sploh kdaj doseči, mora priti do tega potom mednarodnega dogovora. Bistveni znak stabilizacije vidim v povratku k zlatu; na angleški funt iz tehničnih gospodarskih in tehniških razlogov ni misliti. Stabilnost se da doseči le mednarodno in more temeljiti le na zlatu.«

Tako valovijo valovi borbe sem in tja; v borbo je poseglo tudi

srebro.

O medsebojnem razmerju zlata in srebra smo govorili že v prvih člankih. Ko so se pred par leti pojavile težkoče v preskrbi z zlatom — Francija in Amerika sta ga kopičili —, so se zopet spomnili na srebro, in marsikdo ga je priporočal vsaj kot zasilni ali pomožni standard. Tako piše 1. 1931. Mr. Beatty, imenovan »angleški bakreni kralj«, poleg bakra tudi o srebru in reče: »Zlom zlatega standarda nam je marsikaj povedal, in moramo porabiti sedanjo priliko, da to izrabimo. Zelo verjetno je, da bomo morali prevzeti srebro kot pomožni standard, ker je bimetalistična vrednota za izenačenje enostranskega zlatega kopičenja potrebna.«

Takrat je izdal na Dunaju dr. Hans brošuro z naslovom »Gold- und Silberrenaissance«. Pravi, da je postalo vprašanje srebra vsled dogodkov zadnjega časa — odprava zlatega standarda v Angliji — izredno aktualno. »Nihče ni dvomil nad absolutnim gospodarstvom zlata, in šele zadnji čas nam je pokazal, da glede zlata nekaj ni prav. Zlasti med Anglosaxi — Angleži in Amerikanci — se je uveljavilo spoznanje, da je krizo svetovnega gospodarstva zakrivil problem reparacij in vojnih dolgov, ki je dovedel do nakopičenja več kot polovice vidnih svetovnih zlatih zalog v dveh središčih; drugi krivec je razvrednotenje srebra v Kitajski ter v latinskih državah Amerike. Ko je Anglija letos (1931) 21. sept. opustila zlati standard, se nam zdi to kot pričetek bodočega razvoja v smislu rešitve vprašanja srebra.« Pisatelj razmotriva nato razne poskuse za rešitev tega problema in se zavzema za ustanovitev mednarodne Srebrne banke po zgledu Banke za mednarodna plačila. — Tudi Deterding je za srebro; »po odstranitvi nezdravega precejevanja zlatá se približujemo normalni oceni vrednosti srebra. Trdno sem prepričan, da bodo ravno one dežele, ki so se doslej skušale znebiti svojih srebrnih zalog, v doglednem času nastopile kot najbolj vnete nakupovalke na srebrnem trgu; kajti medtem bodo spoznale, da se z dosedanjimi metodami same uničujejo.«

V Zürichu je izšla v oktobru 1931 knjižica »Währungsgold und Silber«; spisal jo je dr. E. Zucker. Beremo: »Kritje novčnih bank pred vojsko se je sestavljalo iz dveh komponent: iz zaupanja in iz kovine. Ta sestava se je v povojni dobi temeljito spremenila; kovinska komponenta se je dvignila, komponenta zaupanja je pa padla. Tako je prišlo do nadvrednotenja zlatá, ki nru je sledil splošni padec blagovnih cen. V ta padec je zašlo tudi srebro«. Dr. Zucker predlaga, naj se cena srebra v razmerju do zlata fiksira z 1:50, kar bi najbolje odgovarjalo predvojnemu in povojnemu razmerju. Večja cena srebra je seveda isto kot zmanjšana cena zlata. Obenem bi narasle tudi cene sirovin. Za zlató, ki je nosilo doslej samo vse breme kritja, bi srebro kot vrednota kritja pomenilo seveda razbremenitev. V nadaljnjih izvajanjih pa dr. Zucker precejuje nakupno moč Kitajske; tam je v veljavi srebrna vrednota.

Na Kitajskem živi sicer petina človeštva, pride pa v Kitajsko samo 2,5% svetovnega eksporta. — Deloma iste misli kot dr. Zucker razvija tudi dr. Kunwald v spisu »Ehrliches und unehrliches Silbergeld«, Kieler Vorträge 1931.

Zelo zanimivo je pisal v pričetku preteklega leta o srebru Rom Landau v Londonu. Nekaj priobčimo: »Inflacija in deflacija sta odgovedali, prav tako zlati in nezlati standardi, zaščitne carine in avtarkija; pa se je pojavil nov rešitelj — srebro. Modrijani v Londonu, Amsterdamu in Newyorku kimaajo z resnimi glavami in šepetajo skrivnostno: srebro. To so delali modrijani Kitajske in Japonske, Indije in Mehike že skoz stoletja, in delajo to tudi še danes. Morda bo zapadni svet zopet enkrat našel svojo rešitev v tem, da poskuša piti modrost vzhoda. Ne čudimo se, da se je oglasil glas srebra najglasneje in najbolj poudarno ravno v Londonu. Kljub padcu funta je London še vedno središče mednarodnih finančnih kupčij. Vrhtega je bil London zmeraj centralna borza za svetovno trgovino srebra... Finančna zgodovina svetá ni zgodovina zlatá, temveč zgodovina srebra. Najvažnejši novec novejšje zgodovine, angleški funt, je bil skoz več kot 900 let novec srebrá in se je šele leta 1717. spremenil v novec zlatá. Angleški srebrni denar je bil skoz stoletja na glasu kot najboljši in najzanesljivejši na svetu. Srebro je bilo plačilni temelj za ves svet. Angleška srebrna politika — večja ali manjša odstotna vsebina srebra — je bila skoz mnoga stoletja merodajna za srebrno politiko drugih dežel. Danes Anglijo razvoj srebra še bolj zanima kot druge dežele, čeprav je srebrni problem problem vsega sveta in morda tudi problem gospodarske bodočnosti sveta. Bogastvo raznih južnoameriških in osrednjeameriških držav temelji na srebru. Na Kitajskem in v Indiji srebro ni samo simbol posesti, temveč je resnična posest. Srebrna kupčija ima tam vodilno vlogo. Vsled ogromnega padca vrednosti srebra so ti narodi na mednarodnih blagovnih trgih skoraj izločeni. Bolj in bolj se množijo glasovi, ki zahtevajo popolno reorganizacijo v gospodarstvu srebra. Srebro naj postane prav takó merilo bogastva kot je zlato, cena srebra naj se postavi v pravilno razmerje do cene zlata. Tako bi razni narodi postali bogatejši in bi zopet nastopili kot važni trgovci. Potrditev srebra bi svetovno depresijo zelo ublažila.«

V pričetku preteklega leta 1934. je proniknila vest, da hoče ameriški predsednik Roosevelt srebro zopet vpostaviti kot kovino vrednotnico in mu dati določeno razmerje do zlata. Tem govoricam je dalo podlago tudi dejstvo, da so v Zedinjenih državah uradno ugotovili vse v zasebni lastnini se nahajajoče srebrne zaloge. In res! V maju je priporočil Roosevelt amerškemu kongresu sprejem zakonskega osnutka, po katerem naj tvori srebro četrtno dolarskega kritja. Zakladni urad se pooblašča, da prične z nakupi srebra. V Ameriki je bilo tedaj 700 milijonov unc srebra; za določeno kritje so jih potrebovali še 1300 milijonov. Unca pri srebru je 31,1 gramov. Zakladni urad je ocenil 1 unco srebra z 1 dolarjem in 29 cents; in to višino naj bi dosegla svetovna cena srebra. Kmalu nato je izšla uredba o nacionaliziranju ameriških srebrnih zalog, ki določa, da sme zakladni urad nakupiti določeno množino srebra; srebro naj krije četrtno v obtoku se nahajajočih bankovcev, zlato pa tri četrtine, torej 1 : 3. Zakladni urad se je pri nakupih sicer držal napovedane cene 1 dolar 29 cents, a si je pridržal 61 odstotkov za »kovanje« in je plačeval za unco pol dolarja. Za tisto srebro pa, ki

so ga v Ameriki na novo producirali, so plačevali že prej 64 cents. Vlada financira nakupe z izdajo srebrnih certifikatov, ki morajo biti 100%no kriti z nakupljenim srebrom. To srebro je spravljeno v obliki srebrnih dolarjev ali srebrnih palic v kletah zakladnega urada. Za oddajo srebra iz zasebnega posestva so določili rok treh mesecev; če ima kdo potem še srebro doma, plača kazen. Napravili so pa tudi izjeme.

Po objavi Rooseveltovih načrtov in odredb se je takoj seveda pojavila kritika. Tako piše Wilkens: »Kdor le površno pozna vrednotne sisteme sveta, dobro ve, kako ogromen pomen imata srebro in njegova nakupna moč v Aziji in Afriki. Ne samo v Kitajski in Indiji, kjer je padec cene srebra povzročil milijardno škodo, zlasti v povojni dobi, temveč tudi pri črncih in Abesincih z njih tolarji Marije Terezije itd. temelji nakupna moč naroda na srebru. Zato razumemo, kako naravnost velikanski pomen imajo odredbe doslej najmočnejše zlate dežele sveta — Zedinjenih držav — za vse gospodarske razmere naše zemlje. Edini si niso le o višini, na kateri naj se srebro stabilizira. To bo zaviselo v prvi vrsti od praktičnega razvoja.« — F. Jellinek pripoveduje, kakšen vik in krik je nastal v vseh deželah v krogih onih, ki so za izključno zlato kritje; »ker je produkcija srebra vedno večja, se cena srebra ne da spraviti v trajno trdno razmerje do cene zlata,« pravijo ti krogi. Pripominjamo, da je produkcija srebra zato tako velika, ker je srebro s 70 do 80 odstotki stranski produkt pri produkciji bakra, svinca, cina, cinka itd.; in ker je poraba teh kovin vedno večja, raste tudi njih produkcija in z njo vred produkcija srebra. Pripominjamo tudi, da znaša svetovna produkcija srebra v zadnjih letih povprečno 5 do 8 milijonov kg; onih 1300 milijonov unc, ki jih Amerika še potrebuje za 25 odstotno kritje bankovcev, je pa toliko kot 40 milijonov kg. Če bi ameriška vlada vso to produkcijo kupovala, bi jo kupovala 5 do 8 let. A so še drugi viri na razpolago; v pristaniščih Indije, Kitajske, Japonske in Amerike ležijo še ogromne zaloge srebra, ki čakajo na kupca — samo v Indiji in Šanghaju okoli 800 milijonov unc ali okoli 25 milijonov kg. Jellinek zaključuje: »Če bi vse druge kulturne države sledile ameriškemu zgledu in bi sklenile 25 odstotno srebrno kritje njih bankovcev, je poraba letne produkcije srebra za celo vrsto let naprej zavarovana in je torej zagotovljeno tudi 'trdno' razmerje med srebrom in zlatom«.

Profesor Kerschagl je izdal letos knjigo »Die Zukunft des Silbers«. Z raznimi argumenti pobija Rooseveltovo politiko, med njimi tudi s takimi, ki jih je Jellinek že lani ovrgel. Reče tudi, da bi z bimetalističnim sistemom sicer zlati standard uničili, srebru pa da vseeno nič ne pomagali.« — V nasprotju s Kerschaglom zagovarja bivši angleški državni tajnik L. S. Amery srebro, kar le more. Govori, kako je bilo zlatá zmeraj manj, da so tri četrtine vidnih svetovnih zlatih zalog nakopičene v dveh deželah, druge pa da ga nimajo dosti, da je zato cena zlata rasla, obenem pa padala cena srebra itd. Njegova razmotrivanja izzvenijo v zaključek: Srebro more rešiti finančne probleme, ono množi nakupno moč in nadomešča zlato. »Končnoveljavno določeno razmerje srebra do zlata bi ustvarilo neko gotovo stalnost med srebrnimi in zlatimi deželami. Če bi se ta način izpeljal ter zasidral v štirih ali petih glavnih finančnih središčih, bi se stvar razvijala avtomatično naprej.«

Med tem gre ameriška srebrna politika nemočeno naprej. Od lanskega avgusta dalje — takrat je ameriški zakladni urad

prišel z nakupi srebra — do konca letošnjega maja je pokupil zakladni urad 421 milijonov unc srebra ali 13 milijonov kg srebra, kar je približno toliko kot dve letni svetovni produkciji. V letošnjem avgustu je kupil zakladni urad na svetovnem trgu enkrat v enem samem dnevu 25 milijonov unc ali 777.000 kg srebra: to je več kot vsa srebrna produkcija Zedinjenih držav v letu 1934.

Ko so Zedinjene države pričele z nakupi, je pričela cena srebra polagoma rasti in se je razmerje med zlatom in srebrom začelo spreminjati v korist srebra. Od 1:76 se je bližalo že relaciji 1:40. Ko so bile pa ponudbe na svetovnem trgu le prevelike, je cena srebra pričela zopet padati, a se sedaj, ko to pišemo — sredi septembra 1935 — drži približno na 1:48. 1 kg srebra stane na svetovnem trgu okoli 1000 Din.

O nadaljnjem razvoju tega zanimivega boja med srebrom in zlatom bomo sproti poročali.

* *

Razume se, da so povzročili ameriški ukrepi v deželah srebrne vrednote precejšnjo nervoznost. Treba je bilo misliti na protiukrepe. Kitajska narodna vlada je v sredi lanskega oktobra uvedla pri izvozu srebra 10 odstotno pristojbino vrednosti, da prepreči nadaljnji odtok srebra v Ameriko. Tajnik ameriškega zakladnega urada Morgenthau je nato izjavil, da bo to jako malo vplivalo na ameriški program glede nakupovanja srebra, razen kar se bo cena zvišala. Izvoz srebra iz Kitajske je imel tudi to posledico, da je mnogo bank zašlo v plačilne težkoče in da je morala vlada poseči vmes. Letos v juniju je vlada carino na eksport srebra zopet zvišala in jo določila v skupni izmeri 14,5%. Vse to pa odtoka srebra ni preprečilo.

* *

Treba nam je omeniti še par besed o **produkciji zlata in srebra**.

Do leta 1848. je bila produkcija zlata zelo majhna. Takrat so odkrili najdišča v Kaliforniji in v par letih je bilo zlata za 1000 odstotkov več kot prej. Par števil naj zapišemo: okoli leta 1500. je produciral ves svet na leto ca 6000 kg zlata, okoli l. 1600. ca 8500 kg, okoli l. 1700 še zmeraj samo 13.000 kg in tudi okoli l. 1800. le 15.000 do 18.000 kg. Takoj po letu 1848. gre pa rapidno navzgor. Podamo par števil: v desetletju 1851—1860 na leto 201.000 kg, nato do 1891 nekaj manj, 1891—1895: 245.000 kg, 1896 do 1900: 387.000 kg, 1901—1905: 484.000 kg, 1906—1910: 654.000 kg, 1911: 695.000 kg, 1912: 701.000 kg, 1913: 768.000 kg in 1914: 755.000 kg. Vsega skupaj navajajo za dobo 1493—1850 4.752.000 kg, potem pa samo za četrstoletje 1851—1875 4.776.000 kg in od tedaj do 1914 14.228.000 kg. Po vojski je bila produkcija v začetku povprečno manjša kot pred vojsko, nato je pa zopet narasla. Za desetletje 1911 do 1920 navaja statistika letno produkcijo 640.000 kg, 1921—1925: 543.000 kg, 1925—1930: 615.000 kg, 1931: 709.000 kg, 1932: 747.000 kg, 1933: 768.000 kg, 1934: 777.000 kg. Največ zlata dobivajo sedaj v Južni Afriki, okoli 60 odstotkov; sledijo Rusija, Avstralija, Kanada i. dr. Na ozemlju britanskega imperija se pridobiva nad 70 odstotkov vse svetovne produkcije. Dr. Brune piše: »Povpraševanje po zlatu je pognalo produkcijo na doslej nepoznano višino. Stare dežele zlata — Južna Afrika, Kanada, Avstralija — so svoje naprave razširile in predelujejo tudi manj vredno rudo, da varujejo visokovredne vire za 'slabše'«

čase, ko bo zlato cenejše. Stara romantika kopanja zlata se je zopet pojavila, k prejšnjim najdiščem so se pridružila druga, na Kitajskem Šansi, v Afriki Kenia, Rusija je dosegla drugo mesto v produkciji zlata itd. Borba za zlató in proti zlatu razgreva mnenja po vseh petih delih sveta; na eni strani se označa zlató kot edino — možno merilo vrednosti, na drugi strani kot najhujši sovražnik sedanjega gospodarstva. A prastara ljubezen do zlata, ki je zvezano s pojmom bogastva, je kljub vsemu razmotrivanju ostala vedno ista.«

Razdelitev v vidnih svetovnih zlatih zalog je zelo neenakomerna in je »Trgovski Tovariš« že ponovno pisal o tem. Tudi v tem članku smo parkrat omenili, da se je zlato nakopičilo v prvi vrsti v dveh državah, v Zedinjenih državah in v Franciji. V začetku letošnjega leta je bilo v ameriških bankah naloženih nad 25 milijard švicarskih frankov zlata, kar pomeni 46 odstotkov vseh zlatih zalog v večjih svetovnih novčnih bankah; v Franciji je bilo pa spravljeno v kletih Francoske banke okoli 17 milijard švicarskih frankov zlata ali 30 odstotkov zlatih zalog večjih novčnih bank: skupaj v Zedinjenih državah in v Franciji 76 odstotkov! V Angliji niti 5 milijard. Kdo potem ne bi razumel borbe proti »zlatim stolpom« in »zlatim kletem«!

Tudi produkcija srebra je v zadnjem stoletju zelo narasla. Podamo nekaj števil:

1851—1860:	na leto	891 ton à 1000 kg
1861—1870:	„ „	1220 „
1871—1875:	„ „	1969 „
1876—1880:	„ „	2450 „
1881—1885:	„ „	2686 „
1886—1890:	„ „	3464 „
1891—1895:	„ „	4901 „
1896—1900:	„ „	5150 „
1901—1905:	„ „	5190 „
1906—1910:	„ „	6125 „
1911	:	7009 „
1912	:	6977 „
1913	:	6964 „
1914	:	6567 „

Medvojno dobo preidemo. Po vojni je variirala produkcija srebra med 5000 in 8000 tonami; l. 1933. na primer je znašala 5123 ton, leta 1929. pa 8117 ton, kar je največja dosedanja produkcija. Največ srebra dobivajo v Zedinjenih državah in v Mehiki, nato v Kanadi, Boliviji, Chile itd.

Kot posebnost omenimo, da so se pojavili tudi že glasovi, naj se kot mednarodna vrednota namesto zlata ali srebra uvedejo *d e m a n t i*. O tem bomo pa posebej pisali.

Dr. V. Šarabon

NAŠE GOSPODARSTVO OD JUNIJA DO AVGUSTA

V našem gospodarstvu je stalo te dni v ospredju vprašanje proračuna. Zaradi političnih izprememb, ki so nastale v zadnji desetini junija, je postalo vprašanje proračuna, odn. dvanajstin za mesec avgust do aprila 1936 najaktualnejše. Finančni minister je predložil poleg tega še naknadne in izredne kredite za preteklo proračunsko dobo, kar je pri nas že stara navada, ker se ponavadi noben finančni minister ne upa priznati večjega proračuna, kot bi ga eventuelno mogel zagovarjati pred narodnim predstavništvom. Ker je bil pa proračun vezan v finančnem zakonu z nekaterimi političnimi pooblastili za vlado, je debata v skupščini dobila političen značaj. Poleg čisto računskih zadev v podaljšanju proračuna omenjamo, da je bil z novim finančnim zakonom ukinjen čl. 7 famozne davčne novele iz preteklega leta, toda na drugi strani morajo obvezanci pridobnine računati, da se je zanje poslabšal položaj v davčnih odbori. Prej so imeli v njih večino, poslej pa ima država v odbori (tako v davčnih kot v reklamacijskih) istotoliko članov kot oni. Ker ima država že itak predsednika, je premoč njena očitvidna. Na drugi strani prinaša novi finančni zakon nekaj olajšav pri plačevanju davčnih zaostankov in pri eksekucijskih stroških. Nove dvanajstine so stopile v veljavo dne 1. avgusta, ko sta jih odobrila tako narodna skupščina kot senat.

V ostalem se pripravljajo še ta mesec rešitve važnih vprašanj. Tako preneha veljavnost podaljšane zaščite kmeta dne 1. septembra in nova vlada pripravlja po temeljitih študijah trajnejšo in boljše rešitev tega vprašanja. Zaenkrat projekti niso znani, vendar je skoro gotovo, da zaščita ne bo več splošna, ampak individualna, kar pomeni velik korak naprej. Seveda pa bo treba še drugačnih ukrepov, da postane kmet zopet kredita sposoben in da se poveča njegova kupna moč. Vprašanje kupne moči kmeta je gotovo eno najvažnejših vprašanj našega gospodarstva in bo tvorilo gotovo tudi jedro problema naše kmečke krize.

Baš te dni se naša javnost najbolj zanima za vprašanje dobav premoga državnim železnicam. Ministrski svet je meseca julija sklenil zopet zmanjšati dobave železnicam iz premogovnikov naše banovine, ki so bili pri dosedanjih redukcijah železniških dobav najbolj prizadeti. Zlasti bo prizadet rudnik Kočevje, ki bo moral naravno ustaviti obratovanje. To pomeni baš za ta kraj veliko gospodarsko nesrečo, saj je bilo Kočevje nekdaj velik rudnik, ki je zaposloval nad 1400 delavcev, sedaj pa ni več 200. V nadomestilo nima Kočevje nobenih drugih industrij in zato je razumljivo, da je vsa slovenska javnost z vso vneto podprla zahteve kočevskih rudarjev, in z njimi vred celokupnega kočevskega prebivalstva. Potrebno bi bilo, da se vendar enkrat to vprašanje železniških dobav definitivno reši, da ne bomo vsako leto v juliju in avgustu doživljali krize v naših premogovnikih, ki ustvarjajo hudo kri in ne pripeljejo do nobenega pomirjenja.

Dobili smo tudi predlog novega zakona o hranilnicah. Poleg drugih velikih nedostatkov prinaša novi zakonski predlog tudi ukinitve banovinskih hranilnic, kar pa vsa naša javnost odklanja. Pa tudi drugače kaže novi zakonski predlog toliko nedostatkov, da bi bilo boljše o njem sploh ne razpravljati. Za naše regulativne hranilnice je važno, da je bil v senatu vložen zakonski predlog, po katerem naj se izpremeni zakonska določila v zakonu o ureditvi Državne hipotekarne banke glede nalaganja pupilnega denarja v njej tako, da bi se pupilni denar mogel nalagati tudi v naše regulativne hranilnice, ki nudijo zanj vsa potrebna jamstva. V zvezi s tem omenjamo, da je sklenila meseca julija Drž. hipotekarna banka znižati svojo obrestno mero za vloge na 4⁰/₀, kar bo izločilo nepotrebno konkurenco tega zavoda z visoko obrestno mero.

Naša javna dela se že izvršujejo, poleg tega pa je bilo že tudi razpisanih in odobrenih mnogo licitacij za nadaljnja javna dela, tako da bo cela stvar polagoma le prišla v tek. Dne 1. julija je bil izvršen tudi vpis prve tranše 100 milj. Din za javna dela. Od tega zneska je prevzela Narodna banka 36 milijonov dinarjev, ostanek pa Drž. hipotekarna banka. Narodna banka ima po zakonu možnost kupiti do višine svoje glavnice in rezerv državne vrednostne papirje in je na podlagi teh določil sodelovala pri vpisu posojila za javna dela. Ta 5%ni srednjeročni papir je bil z odlokom finančnega ministra uveden tudi na naših

borzah in je začetkoma notiral 100, te dni pa je bil tečaj 98 denar. Gotovo pa se bo tečaj tega papirja držal dobro in vedno okoli nominala.

V naši banovini je bil objavljen program javnih del, ki se bo izvrševal iz banovinskega fonda za javna dela. Program obsega del za 913 milijona dinarjev, in sicer odpade na cestna dela 4.88, hidrotehnična dela 2.475 in zgraditev hudo-urnikov 1.78 milijona dinarjev. V program so bile sprejete v prvi vrsti že začete gradnje. Ševe gradnje so uvaževane le v mali meri zaradi nezadostnih sredstev.

Vprašanje naših denarnih zavodov se še ni premaknilo dosti naprej. Polagoma dobivajo zaščito posamezni zavodi. Tako so v zadnjem času dobile zaščito občinske hranilnice v Črnomlju, Ormožu in na Vrhniki. Vse hranilnice so dobile predvsem odlog plačil in znižanje obrestne mere za vloge. Odlog plačil je dovoljen tudi Obrtni banki v Ljubljani. Ni pa še jasen položaj pri velikih denarnih zavodih, kot so Ljubljanska kreditna banka, Zadruga gospodarska banka, Mestna hranilnica ljubljanska in Kmetška posojilnica ljubljanske okolice. Nujno potrebno bi bilo, da se tudi pri njih razčisti položaj, da nastane jasna situacija za vlagatelje in vso javnost in da se začno še drugi ukrepi, ki bi v resnici pome-nili sanacijo teh velikih in za vse naše gospodarstvo važnih denarnih zavodov.

Vprašanje naših plačilnih sporazumov z inozemstvom postaja vedno bolj aktualno, ker nekateri funkcionirajo vedno slabše. Tako se baš sedaj pogajamo z Grčijo za obnovo trgovinske pogodbe, obenem pa tudi za obnovo spo-razuma o plačilnem prometu, ker z dosedanjim plačilnim sistemom naša zunanja trgovina ni zadovoljna. Podobno je v kliringu z Nemčijo, ker je saldo že postal nekoliko nižji, zadnje čase pa je zopet začel naraščati in presegel vsoto 300 mi-lionov dinarjev, za katero smo še nedavno mislili, da je rekordna in da je ne bo mogoče več doseči. Obenem z Nemčijo smo pa dobili tudi znatno naraščanje klirinškega salda v prometu z Italijo, kar nam povzroča vedno več težkoč, saj se je čakalna doba povečala že nad 40 dni. Saldo v prometu z Italijo, ki je znašal 19. junija šele 51.1 milj. Din, je do zadnjega julija narasel na 81.4 mili-jona dinarjev in kaže še nadaljnje naraščanje, kar je v zvezi z vedno večjimi gospodarskimi težkočami Italije, o katerih bomo še govorili na drugem mestu.

Zaradi naraščanja cen srebra na svetovnih trgih zaradi ameriške politike je tudi pri nas Narodna banka 24. junija zvišala nakupno ceno za srebro od 600 na 800 Din za kg, dočim je bila v privatnem prometu dosežena celo cena 1000 Din.

Julija je dovolila Nemčija privilegiran uvoz 50 vagonov sadja v razsutem stanju in je zanj razpisala Privilegirana izvozna družba izvozne premije.

Nedogledne so posledice na gospodarskem polju, ki jih je povzročil italijansko-abesinski spor. Predvsem so vidne v ve-likih državnih izdatkih Italije za ekspedicijo v vzhodno Afriko. Italijansko fi-nančno leto 1934/35., ki se konča 30. junija, izkazuje za vzhodno Afriko izdatkov 974.9 milj. lir. Deficit italijanskih državnih financ za pravkar preteklo prora-čunsko leto znaša 3357.4 milj. lir, kar je ogromna vsota. Ni čuda, če italijanski državni dolg tako hitro narašča. Saj je znašal leta 1922. komaj 100 milijard lir, letos pa znaša že nad 150 milijard lir, torej dvig za 50 milijard lir. Poleg tega pa tudi zadnje italijanske uvozne omejitve niso povzročile izboljšanja trgovinske bilance, ki je še vedno visoko deficitna in Italija si mora pomagati s kliringi, v katerih ostaja dolžna tako kot Nemčija. Tako morajo državne uvoznice v Italijo, med njimi tudi naša država pomagati s tem kreditiranjem italijanskemu gospo-darstvu pri njegovih vojnih naporih. Toda nekateri izdatki Italije so pa le taki, da se jih ne da izvesti v kliringih. Rad tega je dne 22. julija letos ukinila itali-janska vlada 40% mejo kritja za obtok bankovcev, da tako dobi svobodne devize, oz. zlato za nakupe vojaških potrebščin. Zato tudi Italija pretvarja zlato v devize, da si tako olajša plačila. Da je Italija v izrednem stanju, se vidi tudi iz dejstva, da je uvedla državni monopol za uvoz premoga in kovin, katere najbolj nujno rabi. Zaradi teh dogodkov je prehodno nekaj dni tečaj lire na raznih svetovnih tržiščih zelo padel in bodočnost lire ni nič kaj rožnata. V svrhu obremenitve uvoza je Italija tudi uvedla 3% novo uvozno takso. Zadnje dni pa je Italijanska banka zvišala diskontno obrestno mero od 3.5% na 4%. Vsekakor pa se bo morala Italija boriti še z velikimi težkočami, ker je izid ekspedicije v vzhodno Afriko popolna neznanka.

Devizna tržišča se kar ne morejo pomiriti. V prejšnji številki smo poročali o napadih na francoski frank, švicarski frank in holandski goldinar. Položaj švicarskega franka se je prilično ustalil po neuspehu takozvane krizne

iniciative in beleži švicarska Narodna banka dotok zlata. Niso pa premagane še druge švicarske težkoče, kar se vidi iz slučaja bazelske trgovske banke, ki je morala zaprositi za moratorij. Tudi napadi na francoski frank so nekoliko ponehali in tudi v Franciji sami se že vrača zaupanje. Tako so n. pr. francoske hranilnice zabeležile v mesecu juniju 445 milj. frankov več odtoka vlog kot pritoka. Tudi v juliju je bilo še odtoka za 23 milj. več kot pritoka, v prvih 5 dneh avgusta pa je znašal presežek vlog nad dvigi 50 milj. frankov. Zaradi pomirjenja je Francoska banka že 20. junija znižala diskont od 6 na 5%, 4. julija od 5 na 4, 20. julija od 4 na 3,5 in 6. avgusta od 3,5 na 3%. Zlasti pa je ugodno učinkoval — čeprav je naletel na velika politična nasprotstva — sanacijski načrt Lavalove vlade, po katerem se državni izdatki zmanjšajo za 11 milijard frankov na 42 milijard frankov, predvsem z linearnim črtanjem izdatkov za 10%.

Hujšega značaja pa je bila kriza v Holandiji. Tu je izbruhnila politična kriza, ker se je javila vedno več pristašev devalvacije. Tako je prišlo do druge vlade Colinsa, po katere sestavi je nastopilo znatno pomirjenje, ker je vlada obljubila znižanje državnih izdatkov na milijonske svote. Med tem pa je morala Holandska banka odbiti velik napad na valuto, ki jo je stal 131 milijonov goldinarjev zlata. Značilno je, da se je pojavilo ob obrambi holandskega glodinarja sodelovanje velikih notnih bank proti spekulaciji z goldinarjem. Še celo angleški izravnalni fond je interveniral v korist goldinarja. Kaže, da bo le polagoma prišlo do mednarodnega sodelovanja na valutnem polju in da se bo začelo delo za mednarodno stabilizacijo valut, saj na vsakem koraku vidimo, kakšne perturbacije in škodo povzroča sedanje stanje na mednarodnih deviznih tržiščih. Razvoj krize v Holandiji nam lepo kaže razvoj diskontne obrestne mere v juniju in juliju. Dne 1. junija je bila obrestna mera zvišana od 4 na 5%. Dne 27. junija je sledilo znižanje od 5 na 4%, nato ponovno znižanje 5. julija od 4 na 3,5 in 19. julija od 3,5 na 3%. Ni pa še potekel teden dni, ko je dne 25. julija morala Holandska banka zvišati diskont kar za 2% na 5%, dne 29. julija pa celo na 6%. V avgustu je nastopilo zopet pomirjenje in je bila dne 2. t. m. znižana obrestna mera od 6 na 5%.

Ker smo pri obrestni meri notnih bank, omenjamo, da tudi pri nas obstoja namen znižati obrestno mero od sedanjih 5 na 4%. Nadalje je bila v Avstriji znižana diskontna obrestna mera dne 9. julija od 4 na 3,5% in so bile primerno znižane tudi vse druge kondicije avstrijskih denarnih zavodov.

Da stanje svetovnega gospodarstva še daleč ni rožnato, kaže poostreitev krize v nekaterih državah. Tako se ima n. pr. naša soseda Romunija boriti z vedno večjimi težkočami v svojem deviznem gospodarstvu. Svetovna blagovna tržišča ne prinašajo težko pričakovanega dviga cen, čeprav se množe karteli producentov važnih sirovin. Je le preveč politične neizvestnosti v Evropi in drugod po svetu, tako da ne more priti do mirnega gospodarskega življenja. D. P.

Ljubljana, 16. avgusta 1935.

MEDNARODNI BLAGOVNI TRGI

Mednarodni blagovni trgi so bili v avgustu v znamenju večje opreznosti, ki je imela svoj vzrok v napetem mednarodnem političnem položaju. V vedno večji izmeri se kaže vpliv novega žitnega pridelka, ki je povzročil precejšnje kolebanje na žitnih trgih. Pozorno so opazovali razvoj na trgu srebra, ki v zadnjih mesecih v ceni neprestano pada. Ameriško politiko srebra presojajo v Evropi precej skeptično; omenili smo že, da ta politika Kitajski zelo škoduje. — V Ameriki je prišlo do večjih ponudb bombaža, ki je zato v ceni popustil za ca. 10%. V Zedinjenih državah se pojavlja močna agitacija proti japonskemu dumpingu in se izvaja bojkot proti japonskim tekstilijam; Japonska, doslej še zmeraj najboljša odjemalka ameriškega bombaža, ga išče sedaj drugod in ga misli dobiti v Braziliji, ki ji daje v gospodarskem oziru marsikakšno prednost, tako tudi glede naseljevanja Japoncev v Braziliji. — Močno je padel v Londonu cin, kar si raz-

lagamo s popuščanjem v politiki produkcijske omejitve.. Baker, cink in svinec so si pa v avgustu v ceni opomogli, k čemur je pripomogla mednarodna oborožitvena konjunktura, skupaj z zaposlitvenimi deli v mnogih državah. — Prodaja kave ne kaže nobenega izboljšanja in se je pričela Brazilija obračati k novim pridelkom, pri čemer bi opozorili na rastoči pomen brazilskega bombaža. — Trgi kakao so se nekoliko poživili, posebno glede boljših vrst. — Tudi v čaju so povpraševali zlasti po boljših vrstah, dočim so navadne kvalitete v ceni popustile. — Sladkorne cene so proti koncu avgusta padle, ker se je zrušila znana Chadbournova konvencija. — Po suši povzročeno padanje v produkciji danskega sirovega masla je trajalo naprej in si je zato cena spet nekoliko opomogla. — Na trgih džute je bila ponudba večja kot povpraševanje, nakupujoča industrija pa še čaka; računajo pa na jesensko poživljenje pridelka. — Volna se dobro drži; glede decemberske avkcije v Avstraliji pravijo, da bo otvoritev zelo trdna. — Nalahno padanje kavčukove cene je sezijski pojav, svetovna poraba se ni mogla dvigniti na pričakovani obseg. — Pravijo, da bo tako v Evropi kot na Kitajskem letos manj svile; iz tega izhaja jakost na trgih svile. — Kovine smo omenili zgoraj. Pri svinu bi pridejali, da je produkcija večja kot je bila doslej, da so pa vseeno cene narasle in da so se od pričetka tekočega leta naprej močno približale cenam cinka ter jih deloma tudi presegle. Poraba svinca postaja vedno večja, zlasti v stavbni obrti. Produkcija narašča že zato, ker se je povpraševanje po srebru poživilo in je srebro stranski produkt pri proizvodnji svinca.

Podamo običajni seznam cen ob koncu preteklih treh mesecev:

Blago	Borza	Konec junija	Konec julija	Konec avgusta
Pšenica	Chicago	79'50	92'62	90'37
Rž	Chicago	46'00	48'62	44'87
Kava	New York	7'00	6'75	6'62
Sladkor	New York	2'34	2'40	2'07
Sirovo maslo	Kopenhagen	1'68	1'80	1'85
Bombaž	New York	11'90	12'00	10'85
Džuta	London	20'19	19'12	18'12
Volna	Bradford	28'50	30'00	30'00
Baker	New York	7'17	7'45	8'27
Cin	New York	51'00	52'70	49'50
Cink	London	13'87	14'25	15'12
Svinec	London	13'94	15'12	16'00
Srebro	London	31'50	30'19	29'00
Kavčuk	London	6'06	5'75	5'68

Pripomnili bi še, da je v aprilu notirala rž 58'87, volna 25'50 in srebro 34'87. Žir.

SVETOVNE BORZE V AVGUSTU

Svetovne borze so bile proti koncu avgusta vobče zelo oprezne, kar je bilo posledica abesinskega konflikta. Precejšnja izjema je bila Praga, kjer je oborožitvena konjunktura pognala delnice precej navzgor. Nasprotno je pa Milan zgubil ves prirastek, ki si ga je bil pridobil od marca do predzadnjega avgustovega tedna, in sicer zato, ker so izplačila dividend omejili in dividende močno obdavčili; na koncu marca je bil milanski delniški indeks 98'7, na koncu junija 111'9, 24. avg. 118'4 in 31. avg. 101'1. Vse te številke merimo ob delniškem indeksu 100, ki ga

vzamemo za konec leta 1927. Na glavnih svetovnih borzah so bili delniški indeksi sledeči:

Borza	Začetek avgusta	Konec avgusta
Berlin	37'7	37'1
London	76'3	73'7
Pariz	48'0	48'9
Bruselj	31'1	30'4
Amsterdam	36'1	35'7
Stockholm	16'6	15'1
Zürich	38'0	38'3
Dunaj	39'3	40'0
Praga	65'6	69'1
Milano	117'5	100'1
New York	70'8	73'9

Izredno nizki tečaji v Stockholmu datirajo iz časov Kreugerjvega poloma; v začetku je bila borza sploh zaprta, potem so prihajale na dan notacije okoli 8 in so se dvignile doslej na ca. 15 do 17. — Če izračunimo v gornjem seznamu tečaje vseh 11 borz na enotno številko, dobimo za konec avgusta delniški indeks 51'1 (konec 1927 = 100). Žir.

T O I N O N O

Stečaji in prisilne poravnave v juniju in juliju 1935.

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani je objavilo sledečo statistiko (številke v oklepaju so za lansko leto.)

Junij 1935:

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 2 (1), Savski 5 (7), Vrbaski — (1), Primorski — (6), Drinski — (4), Zetski 1 (2), Dunavski 1 (4), Moravski 1 (2), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (3).

2. Razglašene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 4 (9), Savski 9 (9), Vrbaski — (1), Primorski 3 (3), Drinski 2 (1), Zetski 1 (1), Dunavski 1 (4), Moravski — (2), Vardarski 1 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (4).

3. Končana stečajna postopanja:

V Dravski banovini 7 (7), Savski 6 (7), Vrbaski — (2), Primorski 1 (5), Drinski 1 (6), Zetski — (1), Dunavski 5 (7), Moravski — (7), Vardarski 1 (10), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (2).

4. Potrjene prisilne poravnave:

V Dravski banovini 7 (12), Savski 7 (6), Vrbaski — (4), Primorski 3 (3), Drinski — (9), Zetski 1 (2), Dravski 2 (6), Moravski — (—), Vardarski — (—), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (—).

Julij 1935:

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 2 (2), Savski 3 (5), Vrbaski — (—), Primorski — (2), Drinski — (4), Zetski 1 (—), Dunavski — (3), Moravski 1 (1), Vardarski — (4), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

2. Razglašene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 3 (11), Savski 4 (3), Vrbaski — (2), Primorski — (2), Drinski 1 (3), Zetski — (1), Dunavski 2 (8), Moravski — (—), Vardarski — (1), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

3. Končana stečajna postopanja:

V Dravski banovini 4 (4), Savski 3 (6), Vrbaski — (2), Primorski 1 (3), Drinski 1 (4), Zetski — (1), Dunavski — (5), Moravski 4 (1), Vardarski 3 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (1).

4. Potrjene prisilne poravnave:

V Dravski banovini 9 (9), Savski 2 (3), Vrbaski — (—), Primorski 1 (5), Drinski — (1), Zetski — (1), Dunavski 3 (2), Moravski — (—), Vardarski — (—), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

Banovinske davščine

Banovinske davščine so breme, ki ga naše gospodarstvo poleg visokih držav-
nih, jako težko prenaša.

Da dobimo širši vpogled v banovinske davščine, navajamo pregled o banovinskih davščinah:

V poslednjih dveh letih je znašala banovinska doklada na neposredne davke v vseh banovinah: leta 1933./34.: 191.599.460'50 dinarjev; l. 1934./35. pa 193.685.946 dinarjev.

Banovinska doklada na neposredne davke je porastla torej v razdobju leta 1933./34. na leto 1934./35. za 2.086.485'50 dinarjev.

Ta povišek doklade obstoji iz poviška doklade v sledečih banovinah: v Dravski za 2.928.364 Din; v Savski za 1.500.000 Din; v Dunavski za dinarjev 2.800.000; v Moravski za 189.000 dinarjev in v Vardarski za 449.019 dinarjev. Skupaj so znašali poviški doklade na neposredne davke v zgorajšnjih banovinah: 7.866.383 dinarjev.

Druge banovine pa so znižale doklade na neposredne davke in sicer: Vrbaska banovina za 1.500.000 dinarjev; Primorska za 500.000 Din; Drinska za 3.500.000 Din; Zetska za 279.897'50 Din; skupaj 5.779.897'50 Din.

Razlika med poviški doklad banovin in med znižanjem v drugih banovinah, je dala 2.086.485'50 Din splošnega poviška doklada na neposredne davke.

Banovinske trošarine so obremenitev na državno trošarino. Banovinske trošarine so znašale: leta 1933./34.: 102.640.000 dinarjev, leta 1934./35. pa: 105.330.000 dinarjev.

Banovinske trošarine so se torej v razdobju leta 1933./34. in leta 1934./35. zvišale za 2.690.000 dinarjev.

Banovinske takse so, kakor vse druge banovinske davščine, tudi povišek na državne takse.

Banovinske takse so znašale: leta 1933./34.: 94.251.000 Din, leta 1934./35. pa 91.714.500 Din; upadle so torej banovinske takse v razdobju leta 1933./34. napram letu 1934./35. za 2.509.500 Din.

Banovine pa pobirajo tudi ostale banovinske takse, ki jih tvorijo: odkup kuluka, izredno izkoriščanje cest, prispevka sreskih pododborov in železniške uprave na sklad za zgradbo in vzdrževanje potov, izredna davščina delodajalcev in delojemalcev.

Na teh banovinskih taksah so pobrale banovine: leta 1933./34.: dinarjev 38.107.333; leta 1934./35. pa dinarjev 40.418.473.

Te takse so se zvišale od l. 1933./34. na leto 1934./35. za 2.311.140 dinarjev.

Banovinske davščine so znašale: iz doklade na neposredne davke: leta 1933./34.: 191.599.460'50 Din;

iz trošarin: 102.640.000 Din;

iz taks: 94.251.000 Din;

iz ostalih taks: 38.107.333 Din.

Skupaj so znašale banovinske davščine: 426.567.793'50 Din.

V letu 1934./35. pa so znašale banovinske davščine:

iz doklade na neposredne davke: 193.685.946 mil. Din;

iz trošarin: 105.330.000 Din;

iz taks: 91.714.500 mil. Din;

iz ostalih taks: 40.418.473 Din.

Skupaj so znašale banovinske davščine v letu 1934./35.: 431.448.919 Din.

Banovinske davščine so se torej zvišale od leta 1933./34. na leto 1934./35. za 4.551.125'50 Din.

Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani v letu 1934.

Iz poročila Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani v letu 1934. posnemamo nekaj važnih podatkov:

Leta 1934. je zavod izplačal na dajativah:

invalidske in starostne rente 43.896 dinarjev;

vdovske rente 18.540 Din; vzgojnih prispevkov 11.316 Din — skupaj 73.752 dinarjev.

Izplačane doklade: redne draginjske doklade 63.237 Din;

izredne draginjske doklade 2464 Din, skupaj 66.101 Din.

Leta 1934. je bilo predpisano na premijah za zavarovanje obveznih zavarovancev: dinarjev 27.462.030'—.

Od te vsote odpade na:

a) bivšo ljubljansko oblast: dinarjev 14.596.098'—;

b) bivšo mariborsko oblast: dinarjev 6.790.860'—;

na celo banovino: Din 20.926.958'—;

na Primorsko banovino: dinarjev 4.283.112'—;

na Zetsko banovino: Din 1.445.148'—;

na lekarnarje in pomorce izven teh banovin Din 346.812'—.

Skupno je znašal predpis premij: Din 27.462.030'—.

V letu 1933. je bilo predpisano na premijah za zavarovanje obveznih zavarovancev: 26.789.964 Din.

Zanimivo je poročilo o predpisanih in dejansko vplačanih premijah:

Stanje dolžnikov premij je bilo konec 1933:

Dravska banovina: bivša ljubljanska oblast: 977.164'00 Din;

bivša mariborska oblast: 431.425'45 dinarjev;

Primor. banovina: 1.654.094'22 Din;
Zetska banovina: 804.950'50 Din.
Skupaj so znašale dolžne premije
konec leta 1933.: 3.875.634'86 Din.

Konec leta 1934.:

Dravska banovina: bivša ljubljanska
oblast: 997.189'66 Din;
bivša mariborska oblast: 524.972'70
dinarjev;

Primor. banovina: 1.709.630'06 Din;
Zetska banovina: 719.070'75 Din;
lekarnarji in pomorci: 37.544 Din.
Skupno: 3.988.407'17 Din.

V letu 1934. je bilo odpisa-
nih premij:

v Dravski banovini: bivši ljubljanski
oblasti 81.812'56 Din;

v bivši mariborski oblasti 80.722'18
dinarjev;

v Primorski banovini 31.026'40 Din;
v Zetski banovini 10.722 Din.

Skupno 204.283'14 dinarjev, tako, da
znašajo dolžne premije še vedno dinar-
jev 3.784.124'03.

Zanimivo je nadalje poročilo o šte-
vilu in plačilu rent:

Leta 1928.: 873 rentnikov — izpla-
čane rente in doklade: 3.876.112
dinarjev; leta 1929.: 982 rentnika, iz-
plačana renta 4.529.500 Din; leta 1930.
1107 rentnikov, izplač. renta 5.276.988
dinarjev; leta 1931.: 1280 rentnikov,
izplač. renta 6.241.596 Din; leta 1932.:
1438 rentnikov, izplač. renta 7.628.334
dinarjev; leta 1933.: 1608 rentnikov,
izplač. renta 9.320.133 Din; leta 1934.:
1833 rentnikov, izplač. renta 10.811.660
dinarjev.

Zavod je imel leta 1934. vlože-
nega kapitala:

V vrednostnih papirjih: 35.991.682
dinarjev po tečajni denarni vrednosti
konec poslovnega leta.

Konec leta 1934., je bilo vloženih
v zgradbah skupno 83.411.878'29
dinarjev; knjižna vrednost konec 1934.:
71.942.000 Din. Konec leta skupno od-
pisanih: 10.437.394'18 Din.

Zavod je dal posojila:

v menicah Dravski, Primorski,
Zetski banovini: 31.294.268 dinarjev;
v hipotekah: 55.927.869'06 Din;
v 6% stavbnem kreditu: dinar-
jev 10.099.236'89; v 8% stavbnem
kreditu: 18.273.829'34 dinarjev.

V posojilih za javne uprave
pod banovinsko garancijo: di-
narjev 21.744.791'69.

V posojilih banovinam, obči-
nam in gospodarskim zadru-
gam: 5.718.925'20 Din.

Lesno gospodarstvo Jugoslavije

Jugoslavija je glede gozdne površine
med najbogatějšími deželami Evrope;
gozdovi pokrivajo približno tretjino vse
njene površine. Trdega lesa je okoli
38 odst., bukovega 23 odst., hrastovega
10 odst., mehkega 12 odst., ostalega
okoli 17 odstotkov. Po starosti se gozd
razdeli takole: okoli 45 odstotkov vseh
gozdov je starih do 40 let, okoli 25 od-
stotkov od 40 do 80 let in okoli 30
odstotkov nad 80 let.

Lesna industrija je v Jugoslaviji zelo
razvita; velik del njene produkcije gre
v inozemstvo. V zadnjih desetih letih
smo prodali v inozemstvo na leto za
več kot 1 milijardo dinarjev lesa in
lesnih produktov; to je približno ena
petina vsega jugoslovanskega izvoza.
Največ prodamo stavbnega lesa, drv,
železniških pragov itd. Izvažamo v vse
evropske dežele; najvažnejše odjemalke
so pa Italija in druge dežele ob Sre-
dozemskem morju.

Zelo važna je tudi produkcija oglja;
vsako leto ga izvozimo povprečno nad
50.000 ton. Tudi pohištvena industrija
je dobro razvita.

Lesnih trdk večjega obsega je v Ju-
goslaviji okoli 400, manjših lesnih pod-
jetij in žag pa nad 3000.

Nova sladkorna rafinerija v Jugoslaviji

Sladkorna tovarna v Belju, znanem
veleposestvu med Donavo in Dravo, se
razširi s tem, da dobi novo rafinerijo
za kockasti sladkor. Dela so se že pri-
čela in je v načrtu, da bodo končana
do začetka jesenske kampanje. Belje je
bilo v dobi avstroogrske monarhije last
nadvojvode Friderika.

Fordova družba

Za preteklo leto izkazuje Fordova
družba zvišanje rezerv od 7 na 10 mi-
lijonov dolarjev. Čisti dobiček je iz-
kazan s 7 milijoni dolarjev, dočim je
bilo lani izkazanih 3.500.000 dolarjev
zgube, leta 1932. pa celó 79 milijonov
zgube.

Kanada — največji producent platine

Leta 1925. je izvozila Kanada samo
765 unc platine, lani pa že 144.000 unc.
To je za 50 odstotkov več kot je znašal
izvoz Rusije, ki je znana kot velik pro-

ducent platine. Sedaj je na njeno mesto kot največji producent platine stopila Kanada. Platino dobivajo v Kanadi kot stranski produkt pri proizvodnji niklja in bakra. Torej je postala platina prav tako stranski produkt kot srebro.

Sueški prekop

V preteklem letu so znašali dohodki družbe, ki upravlja Sueški prekop, 895 milijonov francoskih frankov proti 897 milijonom v letu 1933. Po odbitku izdatkov, odpisov in rezerv ostane 547 milijonov frankov izkazanega čistega dobička proti približno enaki vsoti v letu prej. Promet lanskega leta je bil za 3,5% večji kot v l. 1933., in l. 1933. za 8 odstotkov večji kot v letu 1932. Dividende družbe dosežejo včasih 1000 odstotkov nominala.

Ruska petrolejska produkcija raste

Na svetovni konferenci v Londonu leta 1925. so cenili količino ruskih petrolejskih nahajališč na 3 milijarde ton. A izkazalo se je od tedaj naprej, da je ta številka premajhna. Po računih Gubkina je bilo leta 1932. samo v Azerbejdžanu 1.200 milijonov ton nafte, a so od takrat odkrili še štiri nova nahajališča. V okraju Emba cenijo zaloge petroleja na 600 milijonov ton. Dalje beremo o novih odkritjih v Uralu, ob reki Kanu, ob reki Leni, ob Bajkalskem jezeru, na otoku Sahalinu, v Turkmeniji in še marsikje drugod. In koliko je še neraziskanega.

O kalijevem trgu

Vemo, da sta glavna dva producenta kalija Nemčija in Francija (Alzacija), ki sta imela do leta 1932. v Evropi nekakšen produkcijski monopol. Leta 1932. se je Francozom in Nemcem posrečilo, da so pritegnili v kartel tudi novonastalo poljsko kalijevo industrijo. Pristop Poljske so si pridobili s tem, da so ji rezervirali domači poljski trg ter so ji tudi še dovolili majhno količino v svetovni prodaji. A poleg Poljske sta se pojavila na svetovnem trgu tudi še dva druga nova konkurenta, Španija in Rusija. Prva se trudi, da bi dobila odjemalce za produkte svoje industrije, ki je nastala na južnem pobočju Pirenejev. Rusija je pa producirala lani v Uralu in ob Kaspiškem morju že en milijon ton sirove kalijeve soli in je stopila s tem za Nemčijo in Francijo na tretje mesto kalijevih producentov. Rusija pa v toliko ne vpliva na svetovni trg, ker preskrbuje predvsem lastni trg, kojega

poraba se stalno množi, dočim izven svojih mej še ne proda dosti. K vsem tem producentom se je pridružila še **Palestina**, koje produkcija znaša nekakšno petino poljske produkcije, a jo prav tako kot Rusija porabi v pretežni večini doma. Kljub temu dejstvu se pa poraja hudo nasprotstvo med starimi in novimi producenti, ki ga je težko premostiti. Vprašanje ureditve kalijevega svetovnega trga postaja še bolj zamotano, ker je treba misliti tudi na nasprotstvo med producenti naravnega in sintetičnega (sestavljenege) kalija.

Stanje zadružništva v svetu

Po podatkih Mednarodnega urada dela je konec leta 1933. bilo na svetu 731.256 zadrug raznih vrst. Od tega števila je odpadlo: na Evropo (brez Rusije) 238.783 zadrug. Rusija je imela 325.895 zadrug, Azija (brez Rusije) 126.002 zadrugi, Amerika 311.050 zadrug, Afrika z državami Oceanije 6526 zadrug.

Število zadružnikov, to je v 663.144 zadrugah, je bilo 165.957.679, ki so bili po celinah razdeljeni takole:

Evropa (brez Rusije): 41.238.926 zadružnikov. Rusija: 96.462.400 zadružnikov v 25.895 zadrugah. Azija (brez Rusije): 10.345.016 zadružnikov v 24.717 zadrugah. Amerika: 17.134.868 zadružnikov v 32.430 zadrugah. Afrika in Oceanija: 776.769 zadružnikov.

Na svetu je bilo:

64.449 konzumnih zadrug, ki so imele prometa 56.609.885.000 švic. fr.

178.328 poljedelskih zadrug s prometom 23.378.367.000 švic. fr.

36.370 obrtniških zadrug je imelo prometa 18.623.103.000 švic. fr.

V Londonu je mednarodna zadružna zveza imela l. 1934. skupno: 141.000 zadrug raznih vrst, ki so imele okrog 100 milijonov zadružnikov iz 40 držav.

Po vrstah je bilo: 56.997 konzumnih zadrug s 86.498.000 zadružniki.

41 glavnih nabavljalnih — blagovne centrale.

1322 proizvodnih (delavskih) zadrug s 147.500 zadružniki.

37.012 poljedelskih zadrug s 3.110.000 zadružniki.

46.060 kreditnih zadrug, 28 zadružnih bank, 36 zadrug za zavarovanje.

Vse te zadruge so imele letnega prometa 4.033 milijonov funtov; zadružnih deležev 3.110 mil. funtov in 214 mil. funtov rezerv.

DRUŠTVENE VESTI

XXXV. redni občni zbor Trgovskega društva »Merkur« se je vršil v torek dne 18. junija 1935 ob 8. uri zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu z naslednjim dnevnim redom:

1. Nagovor predsednika.
2. Poročilo tajnika.
3. Poročilo blagajnika.
4. Poročilo preglednikov računov.
5. Volitve odbora, društvenega razsodišča ter dveh preglednikov računov.

6. Določitev ustanovnine, članarine in pristopnine za leto 1935.

7. Samostojni predlogi.

Samostojne predloge je naznaniti pet dni pred občnim zborom pismeno društvenemu predsedstvu.

Občni zbor je otvoril v odsotnosti predsednika dr. Frana Windischerja podpredsednik Albin Smrkolj in prečital naslednje poročilo predsednika:

Spoštovani občni zbor!

Pozdravljam Vas na današnjem občnem zboru. Sklepčni smo po določilih drugega odstavka § 12 društvenih pravil. Za overovatelja zapisnika današnjega zborovanja imenujem gospoda društvenega tajnika Antona Agnolo. Odkar smo bili zadnjič zbrani na rednem občnem zboru, so se odigrali veliki dogodki in naša država je izgubila najboljšega in najplemenitejšega vladarja, kateremu je bila zvezda vodnica skrb in ljubezen za blaginjo in srečo ter moč in slavo naše velike domovine. Sredi gradečega dela ga je podrla zločinska roka in naš narod je izgubil preizkušenega vodnika, ki si je po svoji modrosti in državniški preudarnosti pridobil spoštovanje vsega sveta. Po pravici je dobil po svoji prezgodnji mučniški smrti pridevek Viteški Kralj Zedinitelj. Veliko njegovo življenjsko delo mu je prineslo ljubezen naroda po vseh delih naše prostrane države in iz vseh krajev naše domovine romajo prebivalci vseh slojev na grob velikega kralja, da mu pokažejo svoje spoštovanje in svojo ljubezen. Življenje je dal za svojo državo in njegova zadnja misel je bila skrb za svoj narod v nepozabnih besedah: Čuvajmo Jugoslavijo. Počastimo spomin velikega vladarja tudi na tem zboru in dajmo mu svoje srce in svoje misli v pijetetnem molku.

Spoštovani zborovalci! Po smrti Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja so naše misli in naša srca pri našem mladem kralju Petru II. Ljubimo ga in udani smo mu in mu pošljemo z današnjega zbora zagotovilo svoje udanosti in svoje zvestobe.

Spoštovani gospodje! Tovariša društveni tajnik in društveni blagajnik Vam podasta v svojih preglednih letnih poročilih sliko o našem delovanju in poslovanju v preteklem letu. Meni pa bodi dovoljeno, da izpregovorim ob pričetku občnega zbora nekoliko besedi splošnega značaja v imenu našega predsedstva. Po vseh stanovskih organizacijah na žalost opazujemo zadnja leta, kar smo prišli v čase gospodarskega neugodja, da se člani ne udeležujejo občnih zborov svojih organizacij v tolikem številu, kakor bi bilo potrebno. Zakaj občni zbori so nekake revije o preteklem delu

in bi morali biti vzpodbuda za delo v prihodnosti. Odbori, ki so zaupniki članstva, bi si gotovo povsod želeli z nami vred živahnejšega odziva in odmeva od strani članstva, toda izkušnje kažejo vsepovsod po svetu, da je med ljudmi neka psihoza trpke mlačnosti in nezadostnega zanimanja. To pa nas ni in nas ne sme plašiti pri našem delu in prizadevanju. Pretolkli se bomo mi in druge organizacije preko teh nevšečnih časov, ko prihajajo množice na zborovanja navadno tedaj, kadar si obetajo senzacije osebne ali stvarnega značaja. Take vabe pri nas ni, ker je naše delo mirno in stvarno. Naše društvo dovršuje petintrideseto leto svojega obstanka in delovanja. Razmere so se od časov, ko smo polagali v pričetku tega stoletja temelje prvi slovenski splošni stanovski trgovski organizaciji, popolnoma izpremenile. V prvih letih svojega dela smo izvajali probudno delo v vrstah našega trgovstva, trgovcev kakor trgovskih nameščencev v naciionalnem in stanovskem pogledu. Ledino smo orali in morali začetj od temelja. Posluževali smo se žive besede in tiska, prirejali smo shode, predavanja, zabavne večere, velike družabne prireditve v Ljubljani in po drugih krajih, kjer prebivajo Slovenci. Poskrbeli smo za svoje glasilo, ki je kmalu zaslovelo po svoji dobri vsebini in mnogo pripomoglo k temu, da se je slovenski jezik neverjetno hitro razvijal tudi v gospodarskih panogah in da so začeli pisati trgovske knjige v slovenskem jeziku. Ker ni bilo knjig za trgovske in obrtniške potrebe, smo poskrbeli zanje z nemalimi žrtvami. Svojim članom smo dali »Trgovski koledar«, ki ima sedaj že dolgo tradicijo. Mlada naša organizacije je hitro dobila moč ter simpatije našega trgovstva in slovenske javnosti ter je postala žarišče za probudno in stvarilno gospodarsko delo. Iz naših vrst so izšli odlični trgovski vodniki in izvrstni gospodarji. Vestno smo se trudili za izobrazbo in za gospodarsko osamosvojo. Odločilno je bilo naše delo zlasti tudi v tem pogledu, da smo stanovske organizacije, ki niso v rokah naših ljudi, spravili v slovensko posest. Že v prvi dekadi je pripadla odločilna beseda našim ljudem v stanovskih združbah in tudi v šolah in dobrotvornih napravah v Ljubljani. V času pred veliko vojsko in tudi prva leta velike vojske smo imeli v našem društvu središče in žarišče trgovskih prizadevanj in smo gotovo odločilno pripomogli k temu, da so po vojski naši trgovci bili kos novim vse večjim in težjim nalogam, ko se jim je takorekoč svet obrnil in so morali v mnogem pogledu preobraziti svoje kupčijsko delo, osobito spričo bližine državnih meja. Po veliki vojski je naše društvo z vso silo začelo smotreno delo za to, da se je izvedla trgovska stanovska organizacija potom zadrug in gremijev na osnovi določb obrtnega zakona. Delo je uspelo. Naše društvo je priredilo velikansko trgovsko manifestacijo leta 1920. v drugem vse-slovenskem trgovskem shodu. Iste dni so prišle tudi za zvezno organizacijo rojenice med naš trgovski svet, ki si je v okviru pravil, pripravljenih od našega predsednika, zgradil zvezo trgovskih zadrug in gremijev. Nove organizacije so se živo zavedale svojih velikih nalog in začele čvrsto delovati. Mi se veselimo tega dela, ali je dejstvo, da je bilo od teh novih od nas zaželenih organizacij prevzeto mnogo dela, ki smo ga svojčas opravljali osredotočeno v našem društvu. Mislim, da ne bi bilo prav, ako bi naše domače trgovstvo pozabilo na to, da je naše društvo matica slovenske trgovske organizacije, iz katerega dela in truda so nastale goste mreže sedanje trgovske stanovske obvezne organizacije v Slovencih. Naše društvo se je zdušno trudilo za blaginjo našega trgovca in nameščenca. Od svojih početkov se je zavzemalo za spoštovanje trgovskega stanu in trgovske

časti in stalo na braniku za trgovske pravice, poudarjajoč od leta 1903., da je treba čuvati trgovino in njen zaslužek ljudem, ki so v trgovini zrasli in se trgovine učili. Naše društvo je bilo stalno že tudi v avstrijskih časih za sposobnostni dokaz, čeprav je tedaj še vladal strogo liberalni nazor, da je svobodno izbiranje poklicev najboljše za trgovino in trgovca. Znano je, da se to načelo ni obneslo, marveč, da je zmagovito napredovala zahleva, da treba trgovino čuvati z uvedbo sposobnostnega dokaza.

V zvezi s tem naj mi bo dovoljeno navajati, da se je v našem društvu vedno skrbno gojila misel, da je treba skrbeti za našega trgovca in trgovskega nastavljenca tudi v časih, ko pridejo skrbi in nadloge ter da je treba času primerno urediti vprašanje starostne preskrbe ter ustanavljati dobrotvorne naprave za slučaj bolezni in onemoglosti.

Resnica je, da se je naš nekdanj obsežni in prostrani delokrog zelo skrčil. To pa nas ne ovira, da nadaljujemo s tradicijami svojih vodnikov ter da zlasti posvečamo kulturnim stvarim v našem društvu vso svojo pozornost. Rad bi danes naglasil, da smatramo za svojo posebno nalogo in za svojo prvovrstno dolžnost, izdajanje svojega glasila »Trgovski Tovariš«, ki je lepa revija, ter »Trgovskega koledarja«, ki je nepogrešen priročni kažipot za trgovca in trgovskega sodelavca. Trajno skrb in posebno pozornost posveča naše društvo izobraževalnim tečajem in za te stvari izdaja za svoje današnje prilike dosti denarja. Smo pa mnenja, da moramo z delom na tem polju strumno nadaljevati, ker je položena v te lehe dobra setev, ki ne more ostati brez hvaležne žetve. Ker vidimo, da mnogo ljudi spričo nezadostnih denarnih sredstev ne more zmagati izdatkov za tečaje, smo že lansko leto pričeli prirejati brezplačne tečaje in smo imeli prav zadovoljive uspehe z brezplačnim tečajem za stenografijo. Mislim, da je prav, da se na tem mestu spomnim svojega tovariša gosp. Josipa Kavčiča, ki že enajsto leto požrtvovalno in nesebično urejuje naše glasilo spretno in strokovnjaško. Prisrčno hvalo naj izrečem tudi našemu gospodu Francetu Zeleniku, ki je naš preizkušen prijatelj in ima res odlične zasluge za izobraževalno delo v okviru našega društva. Spreten urednik Trgovskega koledarja je tudi priljubljen učitelj v naših tečajih za knjigovodstvo, korespondenco, nemško in slovensko stenografijo. (Ostali del poročila je natisnjen v tej številki kot uvodnik z naslovom: Misli o našem gospodarstvu.)

Občni zbor je vzel poročilo z odobravanjem na znanje.

Predsedujoči Albin Smrkolj je nato pozdravil zastopnika Združenja trgovcev tajnika Lojzeta Šmuca, zastopnika Društva trgovskih potnikov in zastopnikov Karla Seljaka ter zastopnike časopisja, in sicer glavnega urednika »Trgovskega lista« Sašo Železnikarja, urednika »Glasa Naroda« Ante Gabra ter Drago Potočnika, urednika »Slovenca«. Predsedujoči je podal potem besedo društvenemu tajniku Antonu Agnoli.

TAJNIŠKO POROČILO

Uvodnik »Trgovskega lista« Vam je prinesel že prijazno vabilo za današnji večer. Niso bili to samo tiskani stavki, ki naj opozorijo člane naše družbe, da prirejamo vsakoleten obračun, lepe besede so, prepletene z onim krepkim izrazom, iz katerega odseva živ plamen dobre volje in sveta beseda medsebojnega prijateljstva, čut do skupnega dela in vstvarjanja, zavednost pomoči bližnjemu. Vse te dolžnosti, katere rodi čuteče človeško srce, ki jih veleva naš razum, povezale so se v mogočen obroč ter nas zajele v mrežo nerazdvojene skupnosti. Kar je lepega in dobrega

v nas, pokazali smo drug drugemu in na ta način smo postali to, kar nas danes združuje. Katera beseda zveni lepše kot družba! Življenje je v njej, delo in skrb, obramba in zatočišče. Majhni smo še proti vsej ogromni človeški družbi, vendar dejstvo, da smo se zbrali enakih misli, z enakimi stremljenji, pa nas razlikuje od one velike, v posamezna bitja razdeljene človeške tvorbe. V skupnosti nam je dana moč, je izraz sile in bogastvo prijateljstva, česar posamezni zemljan nima in kot poedinec ne more imeti. Uspehe, ki izvirajo iz tega skupnega dela ne morem še imenovati vesoljne. Zadovoljni pa smo, če vidimo, da ta naša družba živi naprej, ustvarja dalje in gradi za bodočnost. Obširna in neprecenljive vrednosti so dela, katera je rodilo naše društveno življenje od vsega početka pa do danes. Pod težo tedanje politične trdote spada naše rojstvo, tudi pot v mladih letih ni bila ravno posuta s cvetjem. In ko stojimo, danes v objemu nevšečnih in težkih gospodarskih prilik, ko od vseh strani prihaja le nevolja in razkroj, spomnimo se tedaj zopet početka našega društva. Tolažbo in uteho smo našli v najhujši boilesti, ko ni smela na dan naša domača beseda, nasveti in pobude so vzrasle v poznejši dobi gospodarske preorijentacije, pa zato nič manj nismo sposobni in pripravljeni danes, ko je skupnost in harmonično delo potrebno bolj ko kdaj prej. Težnje imata danes šef in njegov sotrudnik, pa če si jih v poklicnem življenju težko tolmačita, pa se najdeta v našem društvu, porazgovorita se in poožita drug drugemu, kar ju teži.

Društvo samo, morda obema ne bo moglo rešiti vseh vprašanj, postane naj pa tisto mesto idej in zamisli, nastalih v poslovnem življenju, katerih rešitev naj prevzame potem merodajni činitelj, bodisi strokovni ali stanovski, upravno telo, oblast ali zakonodajec. Pa tudi vedre in vesele naj nas družijo naše društvo, v prijaznem pomenku in ob dobri volji, družijo naj nas v delu za kulturo in korist nas vseh. Ne maramo slišati več o popušcanju ali sličnem, malo dobre in trdne volje, stanovskega ponosa in zavednosti, to bo jedro našega društvenega življenja okrepilo in mu dalo možnost, da nam vsem pomaga in koristi.

Predno preidem k podrobnemu poročanju, spomniti se moram vseh onih članov, ki so nas od zadnjega občnega zbora zapustili, pa vas naprošam, da se v znak sožalja dvignete. Preminuli so v letu 1934.:

- 29. julija: g. Egidij Šetina, ravnatelj tovarne v Jaršah,
- 5. septembra: g. Ignac Vok, veletržec v Ljubljani,
- 19. septembra: g. Jurij Verovšek, veletržec v Ljubljani,
- 22. septembra: g. Ivan Polak, trgovec v Ljubljani,
- 23. novembra: g. Fran Kavčič, gostilničar v Ljubljani,
- 14. decembra: g. Ivan Krivic, trgovec v Ljubljani.

V letu 1935.:

- 1. februarja: g. Fran Stupica, veletržec v Ljubljani,
- 11. marca: g. Leopold Jak, vodja prodajalne mest. elektr. v Ljubljani,
- 17. aprila: ga. Amalija Magdič-Milivojević, trgovka v Ljubljani,
- 4. junija: g. Fran Oset, veletržec v Št. Petru v Savinjski dolini.

Tiho sožalje nas navdaja v tem trenutku, misel pa, da so tudi blagopokojni bili med tistimi, ki so poleg dela in truda, ki jim ga je nalagalo

lastno opravilo posvetili svoje sile tudi našemu društvenemu delu, jim ustvarja nevenljiv in svetel spomin. Slava jim!

Dovolite mi sedaj, da vam povem podrobneje o našem društvenem delovanju.

Kardinalen pomen ima, že od vsega začetka, naša posredovalnica za delo. Društvena borza dela je to, ki izbira na eni strani ponudbe nameščencev in na drugi strani pa zopet prosta mesta za zaposlitev. To panogo danes popolnoma obvladati je nemogoče, zahteve časa so si našle oficijelno mesto, velik del tega posredovanja tvori danes tudi časopisje, potem pa osebna priporočila. Prijetna pa je ugotovitev, da se vendar v tej naši posredovalnici oglaša inteligentnejši trgovski naraščaj. V tem oddelku beležimo 61 poslovnih števil. Prostih mest nam je bilo javljenih 25, medtem ko smo za prosta razposlali 78 obvestil. Ugotovitev uspešnega posredovanja je otežkočena, ker se zasedba mest v največ slučajih ne javlja. Tudi v bodočnosti bomo skušali ohraniti posredovalnici tradicionalno vrednost, pa je naša prošnja, da se jo vsi dobro poslužite.

Ce je število tistih, ki iščejo namestitve že veliko, pa pri tej priliki ne smemo pozabiti onih, katere so udarci usode privedli na trnjevo in bridko pot, da so primorani da poprosijo za pomoč. Trkajo na naša vrata bedni, brez zaslužka, v zdravju zlomljeni, v številnih dopisih opisujejo trdote katere prenašajo. Naše uho tu ni gluho. Podporni sklad je, ki nam omogoča, da sicer v skromni meri, ali vendar radi temu ali onemu vsaj deloma pomagamo, bodisi z enkratno večjo podporo, ali z večkratnimi manjšimi zneski. V ta fond se stekajo darila, katera nam, zavedajoč se lepega namena, naklonijo oblasti, ustanove, in vsi oni naši dobrotniki, ki znajo ceniti naše prevzvišeno delo, nadalje vsi oni, katerim je dano praznovati kako slavlje, ter volijo tudi nam kak primeren prispevek. Duša tega sklada je sam predsednik g. dr. Fran Windischer, ker mu je dano, da najde še dobro srce in razumnega prijatelja, da njegovi prošnji ne odreče. Hvaležni smo njemu, pa vsem onim, ki pokažejo to lepo gesto in vedo ceniti plemenit naš namen, pa prosimo, ne pozabite nas.

V podpornem pregledu ima naše društvo na vidiku velikodušno volilo po blagopokojnem veletržcu g. Robertu Kollmannu, s tem, da deli polovico z Društvom slepih. Naš gospod predsednik se je takoj potem, ko smo zvedeli za to, vneto trudil, da bi prišla uprava Kollmannove ustanove, ki je namenjena ubogim ljudem trgovskega stanu, v roke našega društva. V tem pogledu je storil pismeno in ustno vse korake že pri zapuščin-skem komisarju tekom razprave in pri višjem državnem pravobranilstvu. V mnogih ozirih je bilo treba postopati v soglasju z Društvom slepih, katerim je namenjena tudi ena ustanova. Uspeha, ki se nam je obetal, žalibog nismo mogli doseči popolnoma, pač pa so naša prizadevanja uspela v toliko, da je naše društvo poklicano sodelovati v upravi Roberta Kollmannove ustanove. Ta uprava sestoji iz mestnega načelnika ljubljanskega (župana), po enega člana pa delegira občinska uprava ljubljanska, odbor Podpornega društva slepih v Ljubljani in naše društvo.

Prejeli smo tudi že ustanovno listino in bili pozvani, da delegiramo enega člana v upravo Robert Kollmannove ustanove. Za svojega delegata smo na poziv mestnega magistrata imenovali društvenega podpredsednika Albina Smrkolja. Vsa stvar je torej v teku in upamo, da se v doglednem času dovoljno uredi.

Naša skrb za izobrazbo in izpopolnitev našega trgovskega naraščaja v trgovskih vedah in jezikih, se izraža v prirejanju poučnih tečajev. V oktobru lanskega leta smo otvorili nižji in višji tečaj za nemščino, nižji in višji tečaj za laščino. Za malenkosten prispevek je dana prilika, vsem tistim, ki jim je želja dopolniti svoje znanje, da to pri rednem posezanju dosežejo. Velikega poseta ravno ne morem beležiti, je pač še drugih udobnih virov mnogo, vendar pa smo na podlagi statističnih podatkov ugotovili, da je v obiskovalcih teh tečajev dovolj resnosti, ker je število udeležencev od vpisa do konca ostalo skoraj nespremenjeno. Z nadvse ljubeznivim prizadevanjem je vodil tečaj za stenografijo brezplačno naš dragi prijatelj g. Zelenik, za kar mu bo vedno hvaležno vseh 24 obiskovalcev, kakor tudi mi vsi, ki visoko cenimo njegovo pionirsko delo na polju trgovske izobrazbe. V ostalem se tudi letos nismo uplašili visokih stroškov teh tečajev, in ostane naše prizadevanje še dalje, to delo še uspešneje vršiti.

Znana je sedaj že naša publicistika. »Trgovski Tovariš« je to, ki prihaja med vas, pod vzornim uredništvom g. Josipa J. Kavčiča. S svojo skrbno izbrano vsebino, izpod peresa naših odličnih gospodarstvenikov in drugih priznanih kulturnih piscev, ustvarja živo vez med članstvom. Izhaja sicer v skromni obliki, vendar doseže naklado 1000 komadov, ter ga člani prejemajo brezplačno. Zasluga, da si je ta prikupljiva publikacija z rednim izhajanjem, pridobila tako velik krog prijateljev gre gotovo gosp. uredniku, ter naj mu na tem mestu sporočim tudi našo zahvalo.

Dobro vpeljan je tudi naš »Trgovski koledar«. Izdan v priročni obliki, s skrbno pripravljeno in izbrano vsebino, je našel pot in uporabo vse povsod. Uredništvo je v rokah našega prijatelja g. Zelenika, ki se velikega truda, ki je s tem zvezan, nikdar ne plaši. Izdaja doseže 2000 komadov. Kadar koledarček proti malenkostni odškodnini odpošljemo številnim naslovnikom, opazamo žal v zadnjih letih nerazveseljiv pojav, da se koledarček sicer sprejme in rabi, vendar plačilo izostane. Prosimo zato, da, kadar to drobno knjižico sprejmete, mislite tudi na to, da s to malo odškodnino koristite vedno zopet sebi, ker omogočate s tem nadaljevanje započetega dela, ki želi koristiti v prvi vrsti le vam. Od naših prejšnjih izdaj imamo na zalogi še učno knjigo: Sič, Trgovska korespondenca.

Knjižico, katera ima pretežno leposlovni značaj, vodi društvo v prvotni obliki dalje.

Razmere, katere je ustvaril današnji težki gospodarski položaj, so nam velevale, da opuščamo že nekaj let, našo sicer tradicionalno prireditve »Trgovski ples«. Čeprav je bil pribitek teh prireditev namenjen le za podporne svrhe in tiskovni sklad in bi bili ravno v današnjih dneh takih podpor še bolj potrebni, smo se vendar odločili le za nabiralno akcijo našega podpornega fonda. Troje imen je tu, katere pišemo v zlato knjigo našega društva, in sicer gospe Jelke dr. Bretlove in Ivanke Leskovčeve in gospoda Frana Kovača, kateri so z neumorno ljubeznivostjo in požrtvovalnim trudom zopet z svojim osebnim sodelovanjem pripomogli do tako lepega uspeha nabiralne akcije. Srčna nam je zato potreba, da se jim na tem mestu najlepše zahvalimo, kakor tudi darovalcem in jih prosimo, kadar se zopet oglasimo pri njih, da nam ohranijo dosedanje naklonjenost.

Zvest čuvar naše blagajne je g. Josip Krek, katerega nikdar ne straši ogromno delo, ter mu bodi izrečena tudi prisrčna zahvala.

Nadzorstvo nad pisarno vrši sam g. predsednik z zavidljivo točnostjo in vzornostjo ter mu gre poleg drugega njegovega društvenega udejstvovanja vse priznanje in zahvala zato.

H koncu naj omenim še stanje članstva:

1 častni predsednik, 14 častnih članov, 33 ustanovnih članov, 13 podpornih članov sotrudnikov, 221 rednih članov sotrudnikov, 172 rednih članov trgovcev, 56 podpornih članov trgovcev, skupno torej 495 članov.

Dopisov razen poslovalnice je došlo 422, odposlali smo jih pa 321. — Odborove seje so se vršile 4.

Predsedujoči je dal v razpravo tajniško poročilo. K besedi se nikdo ni javil. Tajniško poročilo je bilo soglasno odobreno in izrečena društvenemu tajniku za njegovo požrtvovalno delo najlepša zahvala od vsega občnega zbora.

Sledilo je nato blagajniško poročilo Josipa Kreka, iz katerega posnemamo, da je imela naša blagajna v preteklem koledarskem letu prejemkov Din 92.577'96 in izdatkov Din 94.068.000'20. Lastna imovina z dne 31. decembra 1934 znaša Din 33.474'64. Na upravnih stroških smo izdali Din 36.596'06. Imovina podpornega zaklada znaša Din 68.000'—. Imovina Josip Drčarjeve ustanove znaša Din 14.500'—. K temu poročilu je dostavil društveni blagajnik, da je nabiralna akcija bila deležna posebne pozornosti društvenega predsednika dr. Frana Windischerja. Veliko zaslugo za nabiralno akcijo v korist podpornega fonda imata odbornici Jelka dr. Bretlova in Ivanka Leskovic ter društveni odbornik Franc Kovač. Občni zbor je izrekel najlepšo zahvalo prezasluženemu društvenemu blagajniku ter odbornicama Jelki dr. Bretlovi in Ivanki Leskovic ter Francetu Kovaču. V imenu preglednikov društvenih računov je poročal Franc Zelenik in dejal, da so društvene knjige in računi v redu. Predlagal je zahvalo in razrešnico društvenemu blagajniku. Občni zbor je nato soglasno odobril poročilo društvenega blagajnika za leto 1934.

Predsedujoči je pristopil k 5. točki dnevnega reda, to je k volitvam odbora, društvenega razsodišča ter dveh preglednikov računov. Radi razgovora je prekinil podpredsednik Albin Smrkolj zborovanje za nekaj minut. Po končanem posvetovanju je povzel predsedujoči besedo in predlagal, da se voli z vzklikom za društvenega predsednika dr. Fran Windischer. Na predlog Franca Zelenika je izbral občni zbor vzklikoma za prvega podpredsednika Albina Smrkolja in za drugega podpredsednika Antona Škrajnerja ter sledeče odbornike in odbornice: Anton Agnola, Bojanc Slavka, Jelka dr. Bretlova, Dolničar Fran, Fabiani Pavel, Golob Roman, Jeras Ivan, Jurjovec Avgust, Kavčič Josip J., Korošec Ciril, Kovač Fran, Krek Janko, Krek Josip, Lampe Vilko, Laurenčič Valter, Leskovic Ivanka, Lukič Zvonimir, dr. Marn Rudolf, Mirtič Slavko, Novak Ignac, Orel Ivan, dr. Pless Ivan, Rak Drago, Samec Ivo, Seljak Karol, Šober Viktor, Verbič Anton, Widmayer Ivan. Za predsednika društvenega razsodišča je občni zbor izvolil dr. Ferdinanda Majarona, odvetnika v Ljubljani. Za preglednika računov sta bila izvoljena dosednaja preglednika računov Josip Urbanič in Franc Zelenik. Občni zbor je določil za 1. 1935. dosedanje ustanovnine, članarino in pristopnino.

Podpredsednik Albin Smrkolj je po končanem občnem zboru izrekel udeležencem lepo zahvalo za udeležbo ter je zaključil 35. redni občni zbor.

Slovesni šolski zaključek na enoletnem trg. tečaju STD »Hermes« v Mariboru

Ob navzočnosti profesorskega zbora in zastopnikov tukajšnjega trgovskega sveta gg. Ferda Pinterja, Branka Mejovška, Janka Preaca, Antona Paša, Lojzeta Strašnika, Franca Skaze in Albina Ambrožiča, je na Vidov dan ob 9. uri otvoril zaključno slovesnost vodja tečaja prof. Struna, pozdravil navzoče trgovce in se jim zahvalil za naklonjenost, ki jo izkazujejo tečaju »Hermes«. V nadaljnjem govoru je omenil laskavo pohvalo tokratnega predsednika izpraševalne komisije ministrskega odposlanca g. inspektorja za strokovno šolstvo pri banski upravi Mihajla Presla, ki je izrazil svoje pohvalno zadovoljstvo nad resnim in zrelim delom, ki se opravlja na tem zavodu. Koncem govora je vzbudil mladino k nadaljnjemu resnemu delu v šoli življenja, zagotavljal je moralne in dejanske podpore od svojega zaščitnika Slovenskega trgovskega društva v Mariboru. Sledila je razdelitev izpričeval in daril najboljšim učencem in učenkam. Darila so poklonili gg. trgovci Ferdo Pinter, Drago Rosina, Branko Mejovšek, Franjo Majer, Anton Paš, Janko Preac, Fr. Golec, Lojze Strašnik in ravnatelj Ljublj. kred. banke g. J. Stergar. Obdarjeni so bili učenci in učenke: Heribert Maček kot najboljši strojepisec in odličnjak, Marija Starčičeva kot odličnjakinja in najboljša stenografinja, Zorka Poterč kot odličnjakinja, Zorko Erik kot strojepisec in Slava Engelman kot stenografinja, ter nadalje še kot odličnjaki in odličnjakinje Milka Rak, Karel Repolusk in Hermina Vošnik. V ostalem pa je zapustilo zavod še 15 učencev in učenek s prav dobrim in 7 pa z dobrim uspehom.

Kakor je razvidno iz gornjega poročila, zavod jako lepo napreduje in ga najtopleje priporočamo onim trgovcem in obrtnikom, ki ne nameravajo nuditi svojim sinovom in hčerom večje trgovske izobrazbe na trgovski akademiji, da vpišejo svoje sinove in hčere na Enoletni trg. tečaj »Hermes« v Mariboru, Zrinski trg 1.

Trgovska nadaljevalna šola Združenja trgovcev v Mariboru

Šola je bila ustanovljena leta 1876. in bo praznovala drugo leto 60-letnico svojega obstoja. Prenatran je navadno

2. razred, zato je tudi uspeh v tem razredu nekoliko slabši, kakor v drugih razredih. V ta razred se namreč sprejemajo učenci, ki so absolvirali 1. razred trgovske nadaljevalne šole, ali pa vsaj 3, oziroma 4 razrede kake srednje ali meščanske šole. Od vseh vetrov pridejo skupaj dečki in deklice. Koedukacija v takih »slikovitih« in prenatrpanih razredih se gotovo nikjer ne obnese preveč. Med šolskim letom se seveda tak razred dobro razčisti, otrebi in v 3. razred pridejo sploh že zrelejši vajenci. V 3. razredu je pouk gotovo že prav uspešen in absolventi se zavedajo, da niso zastojni trgali hlače v tej šoli, ki jim nudi formalne izobrazbe za boj za njihov obstanek v izdatni meri, tako da jih dobro usposobi tudi za njihovo nadaljnje izobraževanje. Saj trgovci ni v današnjih časih nikoli izučen in šola »življenje« je veliko strožja od vsake druge šole, stavlja neprenehoma nove naloge, nove zahteve, katerim je treba zadostiti. Izobrazuj in spopolnjuj se ne prestando če hočeš biti kos novim časom in novim prilikam!

Letos je obiskovalo šolo 132 učencev in učenk in jih je ostalo na koncu šolskega leta še 116. Od vseh jih je padlo za celo leto 5, torej 4%. Obdarovani so bili na koncu šolskega leta trije. Ob tej slovesni priliki sta spregovorila upravitelj šole in predsednik Združenja trgovcev v Mariboru g. Ferdo Pinter, ki je izročil darila absolventom z lepimi besedami in koristnimi nauki za nadaljnjo pot v njihovo življenje. Najboljši učenki Rozi Marčič-evi je izročil z ganljivimi besedami na spomin blagopokojnega kralja Aleksandra I. Zedinitelja, tudi še poseben zlatnik »Aleksandrov cekin«.

Splošen uspeh, sodeč po letnih izpričevalih, je sicer srednji, ne slab in ne predober, a treba je vpoštevati, da se reduje na tej šoli zelo strogo. Poučujemo večinoma sami nastavniki državne trgovske akademije, ki so že vajeni gledati skozi strožja očala. Učenci in učenke jim tega gotovo ne bodo zamerili, vsaj pozneje v življenju ne, ker bodo spoznali, da jih je to tembolj priganjalo k točnejšemu in pazlivejšemu delu v šoli in pridnejšemu učenju, kar jim bo gotovo prav hodilo v njihovem poklicu in stremljenju po boljšem življenju, v katerem jim tudi mi želimo vso srečo in mnogo uspeha v blagor našega naroda in čast naše krasne domovine.

IV. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v ponedeljek, dne 3. junija 1935 ob 3/4 na 7. uro zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu. V odsotnosti društvenega predsednika dr. Fr. Windischerja je vodil sejo društveni I. podpredsednik Albin Smrkolj. Predsedujoči je povzel besedo in rekel: »Pozdravljam Vas gospoda, sklepčni smo in začenjam sejo. Odkar smo bili zadnjič zbrani na seji, smo izgubili dva zvesta člana, gospo Amalijo Magdič-Milivojevič, ki je bila dolgoletna članica, in gospoda Leopolda Jaka, ki smo ga od početkov našega društvenega delovanja videli strumno s srcem in delom v naših vrstah. Prizadetim rodbinam smo izrekli svoje pismeno sožalje in se je pogreba obeh pokojnikov udeležilo naše zastopstvo. Bodi jim zvest spomin in lahka zemljica. — V znak žalosti je zbor poslušal besede predsedujočega stoje in zaklical njih spominu trikratni: Slava! — Iskreno sožalje smo izrekli gospe Rozi Krapeš ob smrti njenega soproga Frana Krapeša, ki je bil velik prijatelj našega društva. Ob smrti Filipa Pristoua, zaslužnega obrtniškega vodnika, smo izrekli njegovi prizadeti rodbini svoje pristržno sožalje. Dr. Ivanu Plessu smo izrekli svoje iskreno sočutje ob izgubi sestre spoštovane gospe Ivanke Mermolja. Ob petinsedemdesetletnici prevzisenega nadškofa dr. B. Jegliča sta v imenu našega društva vpisala društvene čestitke v spominsko knjigo društveni predsednik dr. Fran Windischer in društveni tajnik Anton Agnola. Trgovska nadaljevalna šola našega ljubljanskega gremija trgovcev je ob prazniku svoje petindvajsetletnice priredila slavnostno akademijo. Naše odposlanstvo se je te lepe in uspele prireditve udeležilo in naš predsednik je pisal šolskemu odboru Združenja trgovcev pozdravno pismo ob tem lepem jubileju ter izrekel tako šolskemu odboru kakor ravnateljstvu zavoda pristržne čestitke. Engelberta Franchettija, našega starega prijatelja in zaslužnega gospodarskega delavca, je naše društvo ob petdesetletnem jubileju poklicnega dela pozdravilo s pristržnimi čestitkami ter prejelo zahvalo. Ravnatelju Karlu Tekavčiču, prokuristu firme I. C. Mayer, smo ob njegovem osemdesetletnem življenjskem jubileju pisali pristržno pozdravno pismo in prejeli njegovo zahvalo. Župana mariborskega dr. Franjo Lipolda smo ob petdesetletnici pozdravili in mu izrekli iskrene čestitke. Zveza za tujski promet v Ljubljani je praznovala svojo tridesetletnico in je naše društvo bilo pri tej priliki zastopano od našega I. podpredsednika Albina Smrkolja, ki se je udeležil tudi častnega večera, ki je bil ob tej priliki prirejen v počastitev šestdesetletnice našega odbornika dr. Rudolfa Marna. Razen tega je naše društvo izreklo v lepem pismu čestitke Zvezi za tujski promet v Sloveniji in dr. Rudolfu Marnu. Josipa Turka, častnega meščana ljubljanskega, smo pozdravili ob njegovi sedemdesetletnici v daljšem pismu in mu izrekli iskrene čestitke. Ravnatelju Središnjega urada za zavarovanje delavcev Radovanu Matjašiču smo ob njegovi petdesetletnici izrekli iskrene čestitke pismeno in prejeli njegovo zahvalo. Dr. Vladimirja Ravniharja je naše društvo iskreno pozdravilo, ko je stopil na čelo naše Ljubljane. Iskrene čestitke je izreklo Avgustu Sedlarju, ko je postal finančni direktor v Ljubljani. Prejeli smo pismeno zahvalo obeh gospodov. Začetkom aprila je praznoval naš zaslužni in trudoljubni odbornik Franc Kovač svojo šestdesetletnico. Ob tej priliki mu je naše društvo izreklo pristržne čestitke v pozdravnem pismu in se mu zahvalilo za njegovo nesebično delo v našem krogu. Društveni predsednik je v naših listih objavil prigoden članek, v katerem je po zaslugi očrtal zaslužno delo našega tovariša. Predsednik dr. Fran Windischer je nameraval prirediti mu prijateljski večer v krogu naših odbornikov in odbornic, a li Franc Kovač se je za to nameravalo počastitev v svoji skromnosti zahvalil ter daroval za Držarjev fond Din 1.000.— Slovensko trgovsko društvo v Mariboru je praznovalo 9. maja t. l. svojo tridesetletnico. Naše društvo je brzojavno pozdravilo pobratimsko društvo s sledečim brzojavom: »Za prominenten jubilej Vašega tridesetletnega prezaslužnega stvarilnega in uspešnega dela v prosep naše domače trgovine in za povzdigo našega trgovstva, gospodarja in sotrudnika, Vam Trgovsko društvo »Merkur« za Slovenijo kot svojemu ljubemu pobratimu na prevažni severni meji v duhu iskrenega tovarštva pošilja svoje iskrene in pristržne čestitke ter najboljša voščila za nadaljno vztrajno delo v vedri bodočnosti. Sprejmite zagotovilo naših bratskih simpatij in naše najlepše pozdrave. Bog živi Slovensko trgovsko društvo v našem Mariboru in njega odlično vodstvo. Predsednik dr. Fran Windischer, tajnik Anton Agnola.« Odboru za postavitev spomenika Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedini-

telju smo po sklepu odbora poslali prispevek Din 500— in prejeli zahvalo. Društvo trgovskih potnikov in zastopnikov v Ljubljani je bilo od našega predsednika pismeno pristržno pozdravljeno ob priliki XI. letnega rednega občnega zbora in se je naše zastopstvo udeležilo tega zbora. Slovenskemu trgovskemu društvu v Mariboru smo morali brez odborovega sklepa radi nujnosti na novo urediti vprašanje naročnine za »Trgovskega Tovariša«, ki ga prejemajo člani tega društva. Današnje slave železničarjev se je udeležil naš predsednik dr. Fran Windischer in izrekel čestitke. — Prečitano se je nato poročilo tajništva in posredovalnice za čas od 4. marca do 3. junija 1935. Obe poročili sta se vzeli na znanje. — Nato je povzel besedo društveni tajnik Josip Krek in poročal o naši vlogi pri Ljubljanski kreditni banki, o vodarini, o pogodbi z gospodom Ivanom Lapajnetom glede prodaje kreme za čevlje »Jadran« ter o tiskarni Merkur. — K seji je medtem prišel društveni predsednik dr. Fran Windischer, ki je opravičil svojo zamudo po prisotnosti pri drugi seji. — Predsedujoči Albin Smrkolj je poročal o učnih tečajih in navajal, da je bil pouk za nemščino v višjem in nižjem tečaju ter laščino v nižjem tečaju zaključen koncem maja. Tečaj za laščino višji oddelek bo trajal še mesec junij. Udeležba ni bila posebno velika, ali stanovitna. Vršil se je nadalje tečaj za stenografijo, in sicer brezplačno. Predsedujoči je prečital pismi Franca Zelenika, ki je vodil ta tečaj. Pismi se glasita: »Čast mi je poročati, da sem dne 23. aprila zaključil letošnji stenografski tečaj. Obisk je bil zelo dober. Največje število obiskovalcev je bilo 39, najmanjše 16 in je bil povprečni obisk 24. Dozdeva se mi, da je najmanj obiskovalcev bilo iz trgovskih vrst. Več jih je bilo iz vrst visokošolcev. Uspeh je zelo dober, ker moramo vpoštevati zelo kratko dobo, v kateri se je morala snov predelati in kar je zahtevalo mnogo truda in marljivosti od strani obiskovalcev. Snovi je toliko, da jo šole obdelujejo nad leto dni«, ter naslednje pismo: »Obiskovalci letošnjega tečaja slovenske stenografije so me naprosili, da naj sporočim društvu njihovo najiskrenejšo zahvalo za omogočitev brezplačnega obiskovanja tega tečaja, od katerega so imeli polno korist.« O teh tečajih se je razvila daljša debata, katere so se udeležili dr. Fran Windischer, Franc Kovač, Albin Smrkolj, Josip Krek, Anton Škrajner. V debati je bilo poudarjeno, da je poleg izdaje društvenega glasila »Trgovski Tovariš« ter društvenega koledarja »Trgovski koledar« absolutno potrebno vzdrževati društvu učne tečaje, dasi so za njih stroški veliki. Zanimiva pojasnila v tem pogledu je podal Franc Zelenik. Predsednik dr. Fran Windischer je omenjal trudoljubno delo Franca Zelenika kot urednika koledarja in voditelja društvenih tečajev, osobito tudi tečaja za knjigovodstvo v prejšnjih letih. Odbor je izrekel soglasno priznanje in zahvalo Francu Zeleniku. Vršil se je dalje razgovor in se je sklenilo po predlogu predsednika dr. Frana Windischerja za primer interesa poleg jezikovnih tečajev v jeseni prirediti tudi še tečaj za stenografijo in za računstvo morda pod devizo: »Računstvo zate in za vsakogar.« Eden ali dva tečaja eventualno tudi več, naj bi bili brezplačni in splošno dostopni, ker je mnogo mlajših in starejših, ki žele svoje znanje izpopolniti, ker je zlasti v jezikovnem pogledu uspeh šolskega pouka za praktične potrebe kupčijskega sveta večkrat nezadosten. Blagajnik Josip Krek je navajal številke, ki kažejo, da društvo za svoje razmere mnogo žrtvuje za poučne namene. — Predsedujoči Albin Smrkolj je spregovoril nato o računu za koledar za leto 1935. Navajal je številke, iz katerih je razvidno, kako počasi prihaja denar za razposlane in ne vrnjene koledarje. Prebitek je malenkosten in seveda, če bi delali račun po trgovskih načelih, ne bi prišli do pozitivnega rezultata. — Vršil se je razgovor o izdaji Trgovskega koledarja in se je sklenilo, da ga društvo tudi v bodoče izdaja, ker je treba držati to tradicijo ter je bil sprejet predlog predsednika dr. Frana Windischerja, da ga prevzamee v svoje spretne roke tudi prihodnje leto Franc Zelenik, pri čemer mu predsednik obljubi podporo pri nabiranju inseratov. Želja odbora je bila, da izide Trgovski koledar 1936 kolikor mogoče zgodaj. — Predsedujoči je poročal o prošnji za podporo M. Z. in se je prošnja odklonila spričo že danih večkratnih podpor. — Vršil se je razgovor glede občnega zbora. Odbor je sklenil sklicati občni zbor junija. Dan določi predsedstvo. Sklep seje ob pol 9. uri zvečer.